I. Uluslararası Develi - Aşık Seyrani ve Türk Kültürü Kongresi "Aşık Seyrani"

4-5-6 Ekim 2018

I. International Develi – Aşık Seyrani and Turkish Culture Congress "Aşık Seyrani"

I. ULUSLARARASI DEVELİ - AŞIK SEYRANİ VE TÜRK KÜLTÜRÜ KONGRESİ "AŞIK SEYRANİ"

I. INTERNATIONAL DEVELİ - ASİK SEYRANİ AND TURKISH CULTURE CONGRESS "AŞIK SEYRANİ"

04-05-06 Ekim 2018

KURULLAR

Düzenleme Kurulu

Doç. Dr.	Recep ÖZKAN (Kongre Başkanı)
Prof. Dr.	Mustafa TALAS
Prof. Dr.	Kemal ATİK
Doç. Dr.	Mehmet EKİZ
Doç. Dr.	Elvan YALÇINKAYA
Dr. Öğretim Üyesi	Bayram POLAT
Dr. Öğretim Üyesi	Mehmet SÜME
Dr. Öğretim Üyesi	Kadir ÖZDAMARLAR
Yazar-Aşık-Ressam	Alâeddin OBEN
Kült. ve Sos. İşl. Md.	Ali ORHAN

Onur Kurulu

Süleyman KAMÇI	**Kayseri Valisi**
Mustafa ÇELİK	**Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı**
Muhammet GÜVEN	**Erciyes Üniversitesi Rektörü**
Murat DURU	**Develi Kaymakamı**
Mehmet CABBAR	**Develi Belediye Başkanı**

Bilim Kurulu

ÜNVANI	ADI SOYADI	GÖREV YERİ
Prof. Dr.	Ahmet Bican ERCİLASUN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Ahmet GÜNŞEN	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr.	Ahmet KARATAŞ	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr.	Alemdar M. YALÇIN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Ali YAKICI	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Amina SİLJAK JESENKOVIC	Saraybosna Üniversitesi
Prof. Dr.	Asım YAPICI	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Atabey KILIÇ	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Ayşe İLKER	Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr.	Cavit AVCI	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Cengiz ACAR	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Ekrem CAUSEVİC	Hırvatistan Zagrep Üniversitesi
Prof. Dr.	Erdoğan ALTINKAYNAK	Ardahan Üniversitesi
Prof. Dr.	Fadıl HOCA	Makedonya Vizyon Üniversitesi
Prof. Dr.	Fatih YÜCEL	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr.	Fatma ACUN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ferhat KOCA	Hitit Üniversitesi
Prof. Dr.	Feyzan VURAL	NiğdeÖmer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr.	F. Gülay MİRZAOĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Gadir GOLKARİAN	KKTC Yakın Doğu Üniversitesi
Prof. Dr.	Galina MİŞKİNİENE	Litvanya Vilnius University
Prof. Dr.	Gıyasettin AYTAŞ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Habibe ACAR	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	İlyas GÖKHAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Prof. Dr.	İrfan MORİNA	Kosova Üniversitesi
Prof. Dr.	Kemal GÖRMEZ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Kerim TÜRKMEN	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Lütfullah CEBECİ	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Mahmut ÇELİK	Makedonya İştip Gotse Delçev Üniv.
Prof. Dr.	Mehmet ARSLAN	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet ERDOĞAN	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet GÖRMEZ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet İNBAŞI	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Mustafa ALKAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Mustafa TALAS	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr.	Nazım İBRAHİM	Makedonya ÜsküpKril Metodi Üniv.
Prof. Dr.	Necati DEMİR	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Nedim BAKIRCI	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr.	Nevin GÜNGÖR ERGAN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Nilay ÇORAĞAN	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Osman ÖZSOY	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Ramazan ACUN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ramazan SEVER	Giresun Üniversitesi
Prof. Dr.	Recep BOZLAĞAN	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr.	Remzi KILIÇ	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	SeyfeddinRZASOY	Milli Elmler Akademiyası Folk. Ens.
Prof. Dr.	Tayyip DUMAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Yusuf BENLİ	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr.	Zekeriya KARADAVUT	Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr.	Ali Şamil HÜSEYİNOĞLU	Azerbaycan Milli Elmler Akademiya
Doç. Dr.	Alptekin YAVAŞ	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversite
Doç. Dr.	Attila DÖL	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr.	Baki KÜÇÜKER	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr.	Birol AKGÜL	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversite
Doç. Dr.	Celil ASLAN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr.	Durmuş DAĞHAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr.	Edina SOLAK	Zenica Üniversitesi Felsefe Fakültesi
Doç. Dr.	Elvan YALÇINKAYA	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr.	Galip GÜNER	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr.	Gül Banu ÜSTÜN DUMAN	Bülent Ecevit Üniversitesi
Doç. Dr.	Halil TOKCAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr.	İlhan UÇAR	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr.	İlkay ŞAHİN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr.	İsmail ACUN	Osman Gazi Üniversitesi
Doç. Dr.	Kasım KARAMAN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr.	Kemalettin DENİZ	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr.	Kenan GÜLLÜ	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr.	Kudret ALTUN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr.	Kürşat ÖNCÜL	Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr.	Mehmet Akif SÖZER	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr.	Mehmet EKİZ	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr.	Mustafa AKSOY	Marmara Üniversitesi
Doç. Dr.	Onur KÖKSAL	Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr.	Onur KÖKSAL	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Doç. Dr.	Ömer Faruk TUTKUN	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr.	Qaliba HACİYEVA	Nahcivan Devlet Üniv. Azerbaycan
Doç. Dr.	Recep ÖZKAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr.	Rıdvan CANIM	Trakya Üniversitesi
Doç. Dr.	Selahattin AVŞAROĞLU	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Doç. Dr.	Suat ÜNLÜ	Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr.	Sultan Murat TOPCU	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr.	Timur VURAL	NiğdeÖmer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr.	Tudora ARNAUT	Taras Şevçenko Kiev Milli Ünv.
Doç. Dr.	Ziya BAHADIR	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Alparslan GÖZLER	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Asım ELİK	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Atila KARTAL	Akdeniz Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Bayram POLAT	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Cengiz KAYACILAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Eda TOK	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Ergun ACAR	Sinop Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Galip GÜNER	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	İbrahim ÖZBAKIR	Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	İbrahim ÖZTÜRK	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	İzzettin YILMAZER	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Kemale EKBEROVA	Azerbaycan Bak. Kur. Bağ. Ter. Merk.
Dr. Öğrt. Üyesi	Levent DOĞAN	Trakya Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Mehmet SÜME	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Metin BAĞRIAÇIK	Belçika Gent Üniversitesi Dil Bilimi
Dr. Öğrt. Üyesi	Metin PARILTI	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Muhammed BENLİ	Bilecik Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Mustafa TATÇI	Gazi Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Neşe BAKIR	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Nezih ÖNAL	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Oğuz ÇETİN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Özkan AYDOĞDU	Cumhuriyet Üniversite
Dr. Öğrt. Üyesi	Remzi AYDIN	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Remzi KILIÇ	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Salih ÖZKAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Sibel YILDIZKISACIK	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Ülker ŞEN	Gazi Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Ümit EKER	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversite
Dr. Öğrt. Üyesi	Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL	Akdeniz Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Yüksel ÇELİK	Erciyes Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Zeynel Abidin KILINÇ	Sakarya Üniversitesi
Dr. Öğrt. Üyesi	Melike SOMUNCU	Erciyes Üniversitesi
Öğrt. Görevlisi	Bengütay HAYIRSEVER	Erciyes Üniversitesi
Arş. Görevlisi	Abdülkerim Benli	Abdullah Gül Üniversitesi
Arş. Görevlisi	Yasemin IŞIK	Gazi Üniversitesi
Koordinatör	Mikail ÇOLAK	Türkiye Diyanet Vakfı (TDV)
Uzman	Hacı Osman YILDIRIM	Başbakanlık Osmanlı Arşivi Uzmanı
Yazar	Orhan CEBECİ	İst. Develi ve Yöresi Kültür Day. Der.
Araştırmacı	Alim GERÇEL	Kay. Kül. Tur. Der. Bşk./Erciyes Dergi
Doktor	Ceyhun DEMİRKOL	-

Hakem Kurulu

Prof. Dr. Mustafa TALAS - Niğde Ömer Halisdemir Ünviversitesi
Doç. Dr. Recep ÖZKAN - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet EKİZ - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan ŞENER - Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. Atabey KILIÇ - Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Remzi KILIÇ - Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Prof. Dr. Kenan GÜLLÜ - Erciyes Üniversitesi iTurizm Fakültesi
Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI - Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Fatih YÜCEL - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT - Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Kerim TÜKMEN - Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi
Prof. Dr. Nilay ÇORAĞAN - Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Osman ÖZSOY - Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN - Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Feyzan VURAL NiğdeÖmer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Timur VURALNiğdeÖmer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr. Kudret ALTUN - Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Galip GÜNER - Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Doç. Dr. İlkay ŞAHİN - Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Doç. Dr. Kasım KARAMAN - Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Suat ÜNLÜ - Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Doç. Dr. Celil ASLAN - Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi
Doç. Dr. Ziya BAHADIR - Erciyes Üniversitesi Besyo
Doç. Dr. Birol AKGÜL - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. Attila DÖL NiğdeÖmer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet SÜME - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Habib HAMURCU - Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Dr. Öğretim Üyesi Alparslan GÖZLER - Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Dr. Öğretim Üyesi İzzettin YILMAZER - Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Dr. Öğretim Üyesi Bayram POLAT - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL Akdeniz Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Atila KARTAL - Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Dr. Öğretim Üyesi Metin BAĞRIAÇIK - Belçika Gent Üniversitesi Dil Bilimi
Koordinatör Mikail ÇOLAK - Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) Dış Hizmetler Koordinatörü

SEYRÂNÎ'NİN ŞİİRLERİNDE SEVGİLİNİN VASIFLARI

Şemseddin BAYRAM[57]

ÖZET

Aşk teması, şiir türünün en rağbet gören konularındandır. Aşk temalı şiirlerin merkez/ana karakterini ise sevgili oluşturmaktadır. Bu metinlerde sevgilinin bazen fizikî güzelliklerine bazen de karakteristik vasıflarına değinilmektedir. Bu anlatımlarda teşbih ve mübalağa sanatlarına sıklıkla başvurulmaktadır.

Sevgili; Türk şiirinin her cephesinde (Divan şiiri, halk şiiri ve çağdaş şiir) ana unsurlardan biri olmuştur. Halk şiirinin usta sanatçılarından olan Seyrânî de şiirlerinde aşk ve sevgili konularına yer vermiştir. Bu eserlerinde, bazen gerçek bir sevgiliye bazen de hayalî bir sevgiliye seslenirken, dinî şiirlerinde ise ilahî aşkı işler. İlahî aşkı ele aldığı şiirlerinde sevgili, Allah'ı temsil eden bir karakter olarak karşımıza çıkar.

Bu çalışmada, Seyrânî'nin şiirlerinde sevgiliye dair hem fizikî güzellik unsurları hem de sevgilinin karakteriyle ilgili bazı vasıflara değinilecek, bu hususlarla ilgili beyitlerle örneklendirilerek incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Seyrânî, sevgili, güzellik, aşk.

ABSTRACT

The theme of love is the most popular topics of poetry. The center / main character of love-based poems is the beloved. In these texts, lovers sometimes refer to their physical beauties and sometimes their characteristic qualities. In these narratives, arts of analogy and exaggeration are frequently resorted to.

Beloved; in every aspect of Turkish poetry (Divan poetry, folk poetry and modern poetry) has been one of the main elements. Seyrani, one of the master artists of folk poetry, has included love and beloved ones in his poems. In these studies,called to sometimes a real love is sometimes an imaginary love, but in religious poetry, studies divine love . As a beloved is in divine love deals with poetry, a character representing God.

In this study, In Seyrânî's poems, both the elements of physical beauty as well as some qualities of the character of beloved will be addressed, these issues will be examined by examining them with relevant couplets.

Key Words: Seyrânî, beloved, beauty, love.

1. Giriş:

Aşk, tasavvufta Cemâl-i Hakk arzusuyla âşığın çıktığı bir yolculuk olarak görülür. Sülûk adı verilen bu yolculuk esnasında âşığın/sâliğin aşkı çeşitli merhalelerden geçerek daha da derinleşir ve nihayetinde tek sevgili olan Cenâb-ı Hakk'ın varlığında bir bütün olup beşerî bedenden/ nefisten/ mâsivâdan geçmek ve ruhsal bir sonsuzluğa ulaşmak hedeflenir.

Aşk-ı İlahî dairesine giren âşık, baktığı her yönde ve yerde Allah'ın tecellisini görür; çekilen çilenin Allah'a kavuşma yolculuğunda bir merhale olduğu kanaatiyle lütfun da çilenin de yalnızca Allah'tan geldiğine inanır.

Beşerî olarak aşk, âşığın sevdiği kişiye karşı hissettiği aşırı sevgi hâlidir. Sevginin şiddetine göre çeşitli merhaleleri olan aşkta âşık ilerleyen her aşamada biraz daha benlik dairesinden uzaklaşarak yavaş yavaş "sevgili" merkezli yaşamın girdabına dâhil olur. Sevginin şiddeti arttıkça mantığın âşığın eylemlerindeki ve düşüncesindeki etkinliğini azalmaya başlar ve âşık bir cünûna sürüklenir. "Sevgili", âşığın hayatındaki merkeze yerleştikçe âşığın her sözü ona dair olmaya başlar; güzelliği mübalağalı hâle gelir. Vuslat ertelendikçe ya da imkânsızlaştıkça mecnunluk hâli de ziyadeleşmeye başlar.

Türk edebiyatında aşkın her hâli ve her unsuru şâirlerin çokça rağbet gösterip başarıyla eserlerinde değindikleri konular olmuştur. Gerek Dîvân şiirinde gerek halk şiirinde aşk, işlenen konuların başında gelmektedir. Bu eserler de aşk olgusu, aşkın hâlleri, sevgili, sevgilinin güzelliği ve karakteristik özellikleri, âşık ve âşığın karakteristik özellikleri, rakîb ve rakîbin karakteristik özellikleri, âşık- sevgili- rakîb çatışması aşka dair ele alınan konulardır.

Türk şiirinde aşk temasının ana karakterleri âşık, sevgili ve rakîbdir. Bu karakterlerin duygusal çatışmalarının ve kişilik özelliklerinin geniş yer bulduğu eserler de olayın ana karakteri genellikle "sevgili"dir. Sevgilinin fizikî güzelliğinin yanı sıra kişilik özellikler ve âşığa karşı tavırları metinlerin temel ilgi noktalarıdır. Bu özellikler okura sunulurken genellikle teşbih ve mübalağalarla sevgilinin güzellikteki üstünlüğüne ve ulaşılmaz olmasındaki temel sebeplere dikkat çekilmektedir.

[57]Erciyes Üniversitesi, semseddinbayram@erciyes.edu.tr

"Sevgiliyi idealize edilmiş (ilahî/soyut) sevgili ve yarı idealize edilmiş (mecazî/beşerî) sevgili olmak üzere iki ana tip etrafında incelemek aşk anlayışı açısından uygundur. Bu tasnif ile ilahî ve beşerî aşk da karşılığını bulur. İdealize edilmiş sevgili başlığı altında daha çok tasavvufî bakış açısıyla ele alınan ilahî sevgili, Zât-ı ilahî'ye remiz olacak şekilde kullanılmıştır. Genellikle güzellik unsurları vasıtasıyla ilahî sevgilinin sıfatlarına işaret edilmiştir. Bütün tarif ve tavsifler, onun sıfatları ve bu sıfatların tecellileri bağlamında ele alınmıştır. İdealize edilmiş sevgilinin ikinci yönünü oluşturan soyut sevgili ise bütün unsurları ile birlikte uzviyet ve cinsiyetten arındırılmış, "en" kavramı ile ifade edebileceğimiz bir tip hâlinde karşımıza çıkar.

Yarı idealize edilmiş sevgili tipini, mecazî ve beşerî olmak üzere kendi içinde ikiye ayırmak gerekir. Mecazî sevgili ile beşerî duygular kastedilmekle beraber onun hakikate bir köprü olarak algılanması yaygın bir kanaat olarak yerleşmiştir. Mecazî aşkla hakikî aşkı bulmanın realitede ne kadar mümkün olduğu tartışılsa bile mutasavvıflar bu yorumu yapmaktan çekinmemişlerdir. Dolayısıyla mecazî aşk, hakikî aşka bir vesile olarak kabul edilmiştir.

Yarı idealize edilmiş sevgili tipinin ikinci yönünü oluşturan beşerî sevgili daha gerçekçi bir görünüm arz eder. Klasik sevgili tipi dışında kalan bu "çizgi dışı güzeller" (Kurnaz, 1997) gerçek hayatta karşılaşılan tiplerle yakınlık gösterir. Dolayısıyla beşerî sevgili tipinin hareket noktası gerçek hayattaki formudur. Sevgili ile ilgili güzeller, dilberler, dilrübalar gibi çoğul ifadelerin kullanılması da bunun sonucudur.

Beşerî sevgili, kadın özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Şâirler devrin güzel ve güzellik algısını da doğrudan veya dolaylı olarak beşerî sevgili üzerinden anlatmışlardır. Kaş, göz, el, yüz, sine, boy güzelliği tamamen gerçek anlamlarıyla ifade edilmiştir. Sevgiliye ait kıyafet özelliklerinin de aynı şekilde beşerîlik yönünden ele alındığı görülmektedir." (Gönel, 2010: 214-216)

Divan şiirinde sevgili genellikle idealize edilmiş, hayalî veya ütopik bir karakterken halk şiirinde şâir, ferdi olduğu toplum içinden bir bireye âşık olarak gerçek bir sevgiliye kavuşmanın hayalini kurar ve şiirlerini bu, âşık olduktan sonra güzelliğini mübalağa ile sunduğu kişinin varlığı etrafında oluşturur. Divan şâirlerinin yine genellikle hayalî olarak şiirlerinde yer verdiği âşığın hâllerini şahsî olarak yaşayıp, tecrübe ederek realiteyi şiirlerine yansıtırlar.

1.1. Türk Edebiyatında Sevgilinin Güzellik Vasıfları

Divan şiirinde sevgilinin fizikî güzellikleri sunulurken "***alın***; ayna/mir`at, dağ, derya, gurre-i garra, gümüş/sîm, gündüz/ sabah, Güneş/ âfitâb/mihr/şems, çift hançer taşıyan, kâfir, kandil, Kayser Köşkü, levha, meydan, Merih, Müşteri, nesrin/ yaban gülü/ Mısır gülü, pusula, nur/ ziya, sofa, Süheyl, usturlab, varak, yasemin gibi unsurlarla mukayese ve teşbih edilmiştir. ***Kaş***; amber, asker/leşker, ayyâr, balık/ mâhî, besmele, bulut, cadı, çengel, dal harfi, dalga, ebced öğreticisi, evbaş, gökkuşağı, gölgelik, güreşçi, Hacerülesved, hâcib, harf, hilal, Huten, hümâ, ikiz, Kâbe Kavseyne/ iki yay, kalem, kanat, kıble, kıyamet alametleri, koç, kuş yuvası, Mahmud-ı Gaznevî, med, mekân, mektup başlığı, mescid/ secdegâh, mısra, mimber, mürşit, nun harfi/ suresi/ velkalem, orak, put,, râ harfi, sandal, sırdaş, sûfî, tâk, Tatar, tenvin, terazi, tılsım, Tûbâ, tuğra, tuzak, yağmacı, yay, yazı, yıldız, yüzük, zayıf, Zühre kavramlarıyla teşbih ve telmih edilmiştir. ***Göz***; ahu, akıncı, Ali, asker, atlı, ayaz, ayın harfi, ayna, badem, Behrâm, Burak, büyü/ büyücü/ cadı, cehennem ateşi, cellat, deniz maliği/kızı, devr-i kalem, divit, doktor, ev sahibi, fitne, gammâz, gayrimüslim, gazi, gece bekçisi/ inzibat memuru, Güneş, hâ harfi, Haccac, hançer, harami/ yağmacı, Hasan, hasta, he harfi, hırsız, hileci, Hintli, hüzünler evi/ Beytülhazen/ Külbe-i Ahzân, imam, Ka'be hadimi, kadeh, kâfir, katil, kaplan yavrusu, karalar giyen, kılıç, kıyamet, Merih, meyhane/meyhaneci, mimar, Moğol, mühr-i Süleyman, Müşteri, nergis, neşter, nöbetçi, ok/okçu, padişah, pınar, rind, Rüstem, sad harfi, saki, sarhoş/ mahmur, seccâde, sıfır, şahbaz/ sunkur/ şahin/ laçin, şarap, Tatar, Türk/ Türkistan/ Türkmen, vatan, yıldız, zenci gibi kavram ve isimlerle teşbih ve telmih edilir. ***Gamze***; arslan, asker/ ordu, avcı, büyücü/cadı, cellat, diken, doktor, gammâz, fitneci, hâkim, hançer, harami/ yol kesen, hasta, hileci, hırsız, iğne/ zehir, kâfir, kan alıcı, regzen, katil, örgücü/ dikişçi, pervane, peykân, şahbaz, Tatar, Türk kavram ve isimleriyle teşbih ve telmih edilmiştir. ***Kirpik***; arı, asker, badem dalı, cadı, cellat, çadır ipleri, çavuş,çemen, çivi, diken, gece-gündüz, hançer, iğne, İsm-i A'zam, kalem, katil, karınca, kılıç, kıyamet alameti, merdiven, Merih, mızrak, misk tozu, neşter, ok, sûsen, şahbaz, şiş, tarak, Tevrat/ İncil/ Zebur, yağmur, yankesici, yazı şeklinde teşbih ve telmih edilir. ***Saç***; amber, anberine, bekçi/muhafız, büyücü, cennet, çengel, çevgân, Çin/Tatar, dal harfi, duman, ejder, elek/kalbur, Frengistan, gece-akşam, geçit,

gezinti yeri,Habeş, haramî, hazine, Hindistan, hüma, kâfir/küfür, Kara Atlas, kement/ip, kuş yuvası, meş`ar, mıstar, misk, Musa, öd ağacı, ömür/Nuh'un ömrü, peçe/ örtü, örümcek ağı, put, reyhan, rida, sümbül, sûsen, şebboy, şehir/il/ülke, Tatar, tavaf eden, tavus kuşu, tel, tuzak/ağ, vezir, yağmur, yılan, yol, zâlim, zenci, zırh, zincir, zünnar/kemerle telmih edilir. ***Zülf***; abîr, akrep burcu, akşam/ gece, amber, asa, âşığın kara bahtı, ateşperest, avcı, ay, ayna çerçevesi, başak, başkomutan, bayrak, bent, bulut, büyü/ büyücü/ büyücü, câhil, cim harfi, çengel, çevgan, Çin, dâl harfi, dalga, darağacı, defter, deniz, dil, duman, düğüm, ejderha, esmer tenli, girdap, gölge/gölgelik, göz bebeği, gurbetçi, günah, Habeş çerisi, Hintli, huri, hurma, hükümdar, hüma, il, ilaç, ip, kafes, kâfir/küfür, kanat, Karabağ, karanlık, kartal/kartal pençesi, kement, kırk ayak, kıyamet alameti, kilim, Kova ve Akrep burçları, kuş yuvası, kuyu, lâm, lenger, mahşer, medcezir, melek, menekşe, mesken, miraç, msik, nal, olta, öd ağacı, ömür, perde/örtü, pergel, peri, pusu yeri, reyhan, rumuz, samur kürkü, sîmurg, sûsen, sümbül, süpürge, süs, şahbaz, şebboy, şebdîz, şirâze-bend, tabla, Tatar, tavus kuşu, tel, tespih, tevki`, timsah, tiryak, tuğra, tuzak, üzüm, yağmacı, yasemin kokulu, yıl, yılan, yol, zenci, zırh, zincir, zünnara teşbih ve telmih edilir. ***Kâkül/ perçem;*** amber, afet/belâ, büyücü, dalga, ebabil, fesleğen, gölge, hırsız/yan kesici, hüsn-i makta, ip, ipek kumaşı, İskender, Kanber, kemend, kervan, kuş yuvası, lenger, mahşer, Meryem, micmer, nişan, örtü, samur kürkü, semender, sümbül, tuğ, tuzak, yılana teşbih ve telmih edilir. ***Kulak;*** ateş, bahçe köşesi, deniz kulağı, el, gül, Güneş, kapı halkası, kâfür, kuyu, sadef, yarım ay/hilal, yasemin yaprağına telmih ve teşbih edilir. ***Yüz;*** ağıl, Akdeniz, ateş/ alev, ayet, ayna, bağ, bayram, cennet/cennet bahçesi, defter, deniz, devr-i kamer, dolunay/ ay, erguvan, gevher, gına, gonca, gökyüzü/felek, gül, gül suyu, gümüş, gündüz, Güneş, Hasan, hazine, hıta, huri, hüma, ışık/nur/ziya, ilkbahar, iman, ipek kumaşı, İslam, Ka`be, kâfur, kanat, kıble, kumaş, Kur`an-ı Kerim/kitap, lale/lalezâr, Levh-i mahfuz, meclis, mescid, meydan/alan, Mısr-ı Câmi`i, mihrap, mi`rac, mum/çerağ/kandil/ meşâle, nar çiçeği, nesrin/nesteren, Nevrûz, put, Rum, sabah/kuşluk vakti, safha, serap, sofra, su, sultan/padişah/ hükümdar, şâh-beyt, şecer, şehir/il/ülke/cihan, tabak, tuzak, yasemin, yed-i beyza,yıldız, Yûsuf, Zühre'ye teşbih ve telmih edilir. **Yanak;** akarsu/su, at/Gülgûn, ateş, ay/dolunay, aydın, ayna, bağ/bahçe, Bağdat, bayram, cennet, çiçek, deniz, devr-i kamer, din, elma, gezinti yeri, göz akı, gül/ gül bahçesi/ gül yaprağı, gündüz/seher vakti/sabah, Güneş, güzel amel, ilkbahar, iman, ince kat/yaprak, İrem bağı, Ka`be, kadeh, kale, kıble, kılıç, kumaş, la`l, lale/lalezâr, levha, mum/ çerağ/kandil/meşâle, nar tanesi/çiçeği, narenç, Nevrûz, nur, peri, Rum, safha, sofra, su, şebçerağ, şeftali çiçeği, şeker dengi, Ülker, vadi, yasemin/yaprağı, Zühre'ye teşbih ve telmih edilmiştir. **Ben;** Bilâl-i Habeşî, buhur, cadı, çocuk, çörek otu/habbe-i sevda, dâğ/yara, fitne, gölge, gözbebeği, göz izi, Habeş, Hacerülesved, Hintli, hüma, Hz İbrahim, ilaç, inci tanesi, Ka`be, kara parçası, karabiber, karanfil, karga, kelam, kıvılcım, Mağrib Ceza'iri, Mecnun'un teni, menekşe, mercimek, misk, nil/lacivert, nokta-damla, perde-nişîn, pervâne, sarhoş, sıfır, sinek, şam, şüphe, tane/tohum, top, tûtî, tutulmuş ay, öd ağacı, yarasa/şebper, yıldız/pervin, Yusuf'un kardeşleri, yüz karasına teşbih ve telmih edilirler***. Burun;*** asa, bir, dal, elif, hurde/kırıntı, işaretçi, kılıç, parmak/Hz. Peygamber'in parmağı, sütûn, şerh edici, zambak goncasına teşbih ve telmih edilir. ***Ağız;*** âb-ı hayat, bal, ben, kadeh/Cem'in kadehi, cevher/cevher-i ferd, çeşme, Darüşşifa, fıstık, gonca, güzellik madeni, hayal, hokka, iğne deliği, ince mana, inci kutusu, İsm-i A`zam, kafes, kevser, kıl ucu, kırmızı ibrişim, kuş yuvası, la`l, Meryem, mim, muamma, nar tanesi, nemekdan, nokta, risale, sadef, selsebil, sıfır, sır-sır katibi, şeker/teng-i şeker, testi, tûtî,yok-yokluk, yüzük, zemzem kuyusuna teşbih ve telmih edilir. ***Diş;*** ateş, çiçek, çiy tanesi, damla, dolu tanesi, elmas parçası, gevher, inci, küçük, la`l/mercan, nar çekirdeği, papatya yaprağı, Pervin/Süreyya/ *Ülker, seher nuru, sin harfi, sümbül kökü, şedde, şiir, şimşek, yıldıza teşbih ve telmih edilir.* ***Dudak***; âb-ı hayat, akik, ateş/kıvılcım, attar, azık/yokluk, bal, bekçi, can/ömür, Cemşid, cennet bahçesi, cetvel/ çizgi, cevher-i ferd, çeşme, Darüşşifa, deniz, doktor, fıstık, gonca, güher, gül/suyu/yaprağı, gülbeşeker/gülşeker, hayal, helva, Hızır, hokka, hurma, Hüseyn, iksir, ilaç, İsa, kadayıf, kadeh, kanat, kan dökücü, kanlı düşman, kehribar, kevser, kira, küpe, la`l, Lokman suresi, mercan, Meryem, meyhaneci, meyve, meze, mim harfi, muamma, mücevher kutusu, nar çiçeği Müşteri, nokta, ruh, saki, senbûse, sır, su, Süleyman, süt, şafak vakti, şarap, şeftali, şeker/şekeristan, şerbet, şiir, Şirin, teşbih, testi, tûtî,tuzluk, unnâb/hünnab, vişne suyu, Yahya, yakut, yıldız/Süheyl yıldızı, yiyecek, yok, yüzük, zehr/ tiryak/panzehir, zerre, zemzem, zülale teşbih ve telmih edilir. ***Dil***; bal, bülbül, elmas, hançer, kılıç, mercan dalı, terceman, tûtîye teşbih edilir. ***Çene;*** ayva/elma, Babil, billur, büyücü, destenbû, dolunay, kadeh, kandil, kavun, kuş yuvası, su, şeker, top, turunç/narenç, yıldız, zindana teşbih edilir. ***Boyun;*** arş, asker/başkan, billur, burç, bülbül, çizgi, el, gümüş, gündüz, kol, kuğu/merdiven, külçe/şişe, masura, mil, mum, nur, servi, sütûn, üveyik, yıldıza

teşbih edilir. ***Sine;*** ay, ayna, billur, bostan, cennet, gökyüzü/çarh, gül/bahçesi/gömlekli, gümüş, Güneş, harim-i kuds, heykel, ipek kumaş, irem bağı, kakum, kuş yuvası, levha/safha/sahn, mahşer yeri, nesrim/nesteren, nur, sabah, sincap göbeği, sofa, su, taht, tahta, vatan/ülke, yasemin, yaygı/döşemeye teşbih edilir. ***Göğüs;*** balık kafası, burç, çadır, elma, felek, gonca, gönül/can, ikizler burcu/ikiz çocuklar, mücevher/kutusu, nar, su kabarcığı, sürahi, top, turunç/portakal, yıldız, yumurtaya teşbih edilir. ***Boy;*** ar`ar, bayrak, bir, çınar, çizgi, dal, darağacı, düzyazı, elif, fidan/nihal/nahl, gülbün/gül kökü, halı, kılavuz, kıyamet, mil, minare, mum, narven/ karaağaç, Nuh peygamberin ömrü/ Eyüp peygamberin sabrı, ok, ömür, parmakla gösterilen, sanavber, serv/servi/selvi, sidre/dalı, şeker kamışı, şimşad/şimşir ağacı, Tûbâ, uzun söze teşbih ve telmih edilir. ***Eller***; ay, dal, kâfur merhemi, kanat, kılıç, Musa'nın eli/yed-i beyzâ, pençe-i mercan, perde, sadef, şafak vakti, yelpaze, levha, yasemen, ay/güneş, gül-i rana, kadehe teşbih ve telmih edilir. ***Ten/Vücut***; can, dolunay, gül/misk/şeker/yağ/bal, gül yaprağı, gümüş/sim, ipek kumaş, kâfur, kürk/kakum/sincap, nesrin/nesteren, nurlu, su, şeker peltesi, yasemin/yaprağı, yumurtaya teşbih edilir. Bel; Berzah âlemi, çizgi, dedikodu, elif, Germiyan, hayal, hilal, imam, ince fikir/ince mana, katil, keder, kıl, mum, rüya, sırat köprüsü, hiç/yok, yola teşbih ve telmih edilir. ***Ayak;*** ay/ güneş, balık, balta, basamak, defter, la`l/lale, lenger, nişan, savlecan/çevgan, terazi, yasemine teşbih edilir. ***Topuk;*** gümüş sütûn, güvercin, lale, sakankûr/sahankûra teşbih edilir." (Erdoğan, 2013:1-500)

Halk şiirinde sevgilinin fizikî güzellikleri sunulurken divan şiirindeki teşbih ve telmihlerden faydalandığı gibi sanatçının sosyal, kültürel çevresinden faydalanarak sunduğu güzellik vasıfları da göze çarpabilmektedir. Bu şiir sahasında "sevgilinin ***adı***, tesbih/zikre teşbih edilir. ***Ağz***ı; gevher, gül, gonca, hokka, lale, mim harfi, sedef, şeker, zemzem çeşmesine teşbih edilir. ***Aln***ı; ay ve nura teşbih edilir***. Ayağı;*** billur ve güle teşbih edilir. ***Bağrı*** taşa benzetilir. Bedeni/teni; gül, gümüş/sime benzetilir. ***Ben***i; büyücü, cevher, Habeş sultanı, Hacerülesved, haramî, Hindu, kan, karabiber ve yakuta teşbih ve telmih edilir. ***Bileğ***i gümüşe benzetilir. ***Boy***u; arar ağacı, câm-ı Cem, çınar, dal, elif, fidan/nahl, servi, şimşir ağacı, taş, tûbâya teşbih edilir. ***Dili;*** bal, bülbül, papağan/tûtî, şekere teşbih edilir. ***Dişi;*** altın tarak, cevher, inci ve nura benzetilir. ***Dudağı;*** altın, bal, gonca, gül/bahçesi, helva, Hokka, ilaç, Hz İsa, kadeh, kevser, kiraz, la`l, mercan, mühür, nar, nergis, sebil, şarap, şeker, şerbet, şirin, yakut, zemzem ve zülale teşbih ve telmih edilir. ***Gamzesi;*** ahu, cadı, cellat, cila, fitne, Haccac, hilekâr, katil, kılıç, oka benzetilir. Sihirlidir. ***Gerdanı***; gümüş ve kâfura benzetilir. Göğsü; kar, nar, turunç, yastığa benzetilir. ***Gözü;*** âb-ı hayat, âfet, ahu, Hz Ali, avcı, cadı, cellat, gül, elmas, fitne, Güneş, haramî, hilekâr, katil, katre-i umman, kömür, Mescid-i Aksa, mühür, nergis, saki, şahin, Tatar, yıldız ve zalime teşbih ve telmih edilir. ***Kâkül***ü; anber, kâfir, misk, rüzgâr, sümbül ve yılana benzetilir. Kaşı; ay, besmele, hançer, hilal, kalem, keman, kılıç, medd, mihrap, Mülcem, nakış, râ harfi, samur, sümbül, tuğra, yay, yılan, Zülfikar'a teşbih ve telmih edilir. ***Kirpiği***; asker, elif, cadı, haramî, kılıç, mısrak, neşter, ok ve Sinan'a teşbih ve telmih edilir. ***Kokusu*** misk ü anberdir. ***Perçemi***; anber, Ka`be örtüsü, komutan, misk, sümbül, tuğra, yılana benzetilir. ***Saçı;*** ay, ipek, Leyla, reyhan, sarmaşık, sırma, sırma, sümbül ve yılana benzetilir. ***Sinesi;*** nafe ve kara benzetilir. ***Teni;*** gümüşe ve kâfura benzetilir. ***Yanağı;*** anber, ay, ayna, elma, elmas, gül/gülzâr, inci, İrem bağı, kar, lale, misk, mum, nar, şekere benzetilir. ***Yüzü;*** ahu, ahsen-i takvim, ateş, ay, ayet, ayna, bağ, bayram, cennet, fener, gül, gündüz, güneş, hazine, huri, İrem bağı, Ka`be, kevser, kıble, la`l, melek, meyve, mum, nur, nergis, peri ve Hz Yusuf'a teşbih ve telmih edilir. ***Zülfü;*** anber, altın, ay, bekçi, çevgan, darağacı, gece, gül, güneş, kâfir, kement, Leyla, sümbül, Tûbâ, yasemin, yılan, yuva, zincire benzetilir." (Çetin, 2009: 104-228)

1.2. Türk Edebiyatında Sevgilinin Kişilik Özellikleri

Divan şiirinde sevgilinin kişilik "özelliklerinin başında acı ve ızdırap verici olması gelir. Cevr oku atar, cana kasdeder, zulüm ve eziyette aşırı sınırları zorlar. Kimse ona hesap soramaz. Hatta bunlar günah bile olsa melekler ona günah yazmaz. Gönlü taştır, âşıka yâr olmaz, ele geçmez, vuslatı yoktur, söz verir ama sözünde durmaz, ağlayıp inlemek ona tesîr etmez, merhametsizdir. Âşıkın ağlaması ona zevk verir. Âşık ne kadar çok ağlarsa o kadar makbûl olur. Sebepsiz yere cevr ü cefâ eder. Âşıkm âh u feryadını duymazdan gelir. Bütün bu haller sevgilinin kendine has sıfatları olup yadırganmaz, ayıplanmaz. Çünkü o, gönül mülkünün sultanıdır. Sevgilinin eziyetten vaz geçmesi âşıktan yüz çevirmesi gibi telakki edilir. Gerçek âşık sevgiliden şikâyetçi olmaz. Kısacası o, dert ve belâ, cevr ü cefânın yegâne temsilcisidir.

Sevgili dönek ve yalancı olabilir. Âşıkın rakiplerine iltifat gösterebilir. Fitneler koparıp ortalığı birbirine katar. Aşk oyunlarıyla gönül alır veya kıskandırır. Fettân ve âşüftedir, hafif meşreptir. Bazan şefkatli ve merhametli de olabilir. Ancak nâzı hiç eksik değildir. Gmâ sahibidir, gözü doygundur. Çok nazik ve nazenindir, en ufak bir şeyden incinir. Onun için en büyük tehlike, âşıkların âhını almaktır. Kolay kolay kendisini göstermez. Âşık onun hayâliyle yetinir veya ancak rüyasında onu görebilir. Bayramlarda seyrâna çıkar veya onun göründüğü günler bayram sayılır. Onunla ancak mektup yardımıyla temas edilebilir.

Kolay kolay kendisini göstermez. Âşık onun hayâliyle yetinir veya ancak rüyasında onu görebilir. Bayramlarda seyrâna çıkar veya onun göründüğü günler bayram sayılır. Onunla ancak mektup yardımıyla temas edilebilir." (Pala, 2007: 415)

Divan şiirinde sevgili genellikle hayalî bir kahramandır. Dinî eserlerde ise Cenâb-ı Hak, Hz Peygamber ve tarikatların kanaat önderleri sevgili olarak remzedilir. Dolayısıyla hem beşerî aşkı hem de dinî-ilahî aşkı işleyen metinlerde sevgili ulaşılmak istenen ama ulaşılamayacak kadar yüce ve üstün bir değer olarak tasvir edilir. Âşığın aşk yolculuğunda çektiği çile, aklî ve bedenî izler giriştiği mücadeleden kendisine yâdigâr kalacak madalyalar gibidir. Madalyaların çokluğu sevgiliye duyulan aşkın değer ve derecesini göstermektedir. Âşık sevgilinin nazlı olmasından ve kendisine cefa çektirmesinden memnundur çünkü bu davranış, sevgilinin âşığı hâlâ dikkate aldığına ve âşığın ümitvâr olması gerektiğine işarettir.

Halk şiirinde sevgili genellikle mahallî bir kahramandır. Dinî eserlerde ise yine Divan şiirinde olduğu gibi sevgili; Cenâb-ı Hak, Hz. Peygamber ya da tarikatların kanaat önderleri gibi dinî değerler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Halk şiirindeki sevgili motifi tasvir edilirken Divan şiirinin mazmunlarından da faydalanılabilmektedir. Bunun yanı sıra halk kültürünün ürünlerinden (efsane, halk hikâyeleri, destanlar…), coğrafi ve sosyo-kültürel değer ve unsurlardan teşbih, istiare ve telmih sanatlarından yararlanarak da sevgilinin güzelliği ve âşığın gönlündeki değeri tasvir edilebilmektedir. Divan şiirinin hayalî ve soyut sevgili tipinin aksine halk şiirindeki sevgili kanlı, canlı bir kişidir ve bazen de sevgilinin adı verilerek (Elif, Aslı, Hatçe, Emine…) gerçekliği pekiştirilir.

Halk şiirinde sevgili; "İnatçı ve dikbaşlıdır. O inadından vazgeçip asla âşığın istediklerini yapmaz" (Akgöynük, 2012:23).

"Acımasız ve zalimdir. Asla merhamet göstermez, tıpkı cellatlar gibi acımasız, zalim ve gaddardır." (Akgöynük, 2012:24).

"Sevgili birçok gönle girmiş bir gönül çelendir. Güzelliği ve tatlı dili ile âşığı kandırıp, kendine bağlamıştır." (Akgöynük, 2012:27).

"Sevgili, her fırsatta âşığın gönül kuşunu yakalamaya, ona sahip olmaya çalışır. Bunun için çeşitli tuzaklar kurar. Âşık da her defasında sevgilinin bu tuzaklarına düşerek onun eseri olur." (Akgöynük, 2012:28).

"Sevgilinin dostluğu, düşmanlığı pek belli olmaz. Bazen bir dost gibi âşığı düşünür, ondan güzel yüzünü esirgemez. Bazen de bir düşman gibi ondan küçük bir bakışı bile esirger. Sevgili zaten fitnedir, âşığına bazen yaklaşır onun aklını perişan eder. Bazen de uzaklaşır gönlünü viran eder." (Akgöynük, 2012:29).

"Sevgili; haramî ve hırsızdır. Sevgilinin haramiye benzetilme sebebi gönül hırsızı ve katil olmasındandır. Sevgili, âşığın en büyük serveti olan sevgisini ellinden alır. Âşığın gönlünü geri alınması mümkün olmayacak şekilde kendine bağlar. Ayrıca her fırsatta onun canına kasteder." (Akgöynük, 2012:37).

"Sevgili; vefasız/hercaî ve riyakârdır. O her gönle girer ama kimseyi kendi gönlüne almaz. Âşık, sevgili için canını bile vermeye hazırdır. Fakat sevgili bir bakışı bile âşıktan esirgeyecek kadar vefasız ve umursamazdır." (Akgöynük, 2012:38).

"Onun 'sevgilinin' tek bir tebessümü bile âşığa can verir. Ancak şiirlerde sevgili âşığı mutlu etmek için gülümsemez. Onun gülümseyişi nazındandır. Bazen de gülümsemenin sebebi rakiptir." (Akgöynük, 2012:40).

"Sevgilinin gönlü demir gibi sert ve sağlam, pek çok mücadeleye hazır bir güçtür. Bu kaleye herkes saldırabilir, ancak almak kime kısmet olur orası bilinmez. Yani o kapıya dayanmak, onu almak anlamına gelmez." (Akgöynük, 2012:43).

"İşve, cilve, naz ve şımarıklık sevgilinin en belirgin özelliklerindendir. O işvesiyle, nazıyla âşığı baştan çıkarır. Sevgili bu nazı kaşı, gözü, dudağı vb. ile yapar. Onun nazı karşısında âşık perişan olur. Sevgilinin âşığa yüz vermemesi, yabancılara aşina olması bile âşığa yapılmış bir nazdır.

Sevgilideki bu nazın asıl sebebi kibirdir. O kendine ve güzelliğine fazlasıyla güvenir. Sevgili, âşık ona yalvardıkça kendini istedikçe nazını artırır." (Akgöynük, 2012:47).

"Âşık şiirinde sevgili, hayalî değil gerçektir. Âşığın yakın çevresinden olup, alışılagelmiş bir güzeldir. Âşık şiirindeki sevgiliyi her yerde görmek mümkündür. Sevgiliye yaşadığımız toplumda sık sık rastladığımız isimlerin verilmesi onu gözümüzde daha canlı-kanlı hale getirmiştir." (Akgöynük, 2012:60).

"Sevgili kibarlığı, hanımefendiliği ve ağırbaşlılığıyla tam bir hanımdır." ." (Akgöynük, 2012:219).

"Âşık için sevgilide kusur bulmak imkânsızdır. O hem fiziksel, hem de ruhsal olarak kusursuz yaratılmıştır." (Akgöynük, 2012:220).

"Kendisi melek olan sevgili huy olarak da böyledir. Yüzünün güzelliği ruhuna da yanmıştır. Ancak sevgilinin melekliği, âşığa değil daha çok rakibedir." (Akgöynük, 2012:220).

"Sevgili iyi bir terbiye almıştır, ahlaklı ve edeplidir. Onun huyu ve terbiyesi karşısında kötülük bile utanır ve ondan uzaklaşır. O her türlü toplum kurallarını bilir ve bunlara uygun davranış sergiler. Terbiyesi ve güzel ahlakı ile hayranlık uyandırır." (Akgöynük, 2012:221).

"Sevgilinin güldüğüne pek fazla rastlanmaz. O, âşığı her zaman gülüşünden mahrum eder. Âşık da gülüşüyle kendini hüzünden kurtaracak ve mutluluk verecek bir sevgilinin hayalini kurar." (Akgöynük, 2012:223).

"Sevgilinin sözleri de âşığa can verir ve onu hayata bağlar. Âşığı sözleri ile öldüren de tekrar hayata döndüren de sevgilinin kendisidir." (Akgöynük, 2012:225).

"Sevgilinin sözleri değeriyle bilinir. Onun tek bir sözü bile dünya hazinesinden kıymetlidir. Çünkü onun sözleri can bağışlayıcı özelliktedir." (Akgöynük, 2012:225).

"Sevgili de konuşması ile tıpkı bir hatip gibi âşığı, hatta herkesi etkisi altına alabilir. Sevgili konuştuğu zaman âşığın gönlünde çiçekler açar, hazan yerini bahara bırakır." (Akgöynük, 2012:226-227).

Sevgilinin mezkûr kişilik özellikleri genellikle somut ve soyut kavramlara teşbihler, konusuna göre en bilinen şahsiyet ve hadiselere telmihler ile abartılarak verilir ve sevgilinin değeri her zaman üstün tutulur. Bu teşbih ve telmihler yukarıda verildiği için tekrar etmeye lüzum yoktur.

2. Âşık Seyrânî'nin Şiirlerinde Aşk Teması

Asıl adı "Mehmed" olan şâir, 1800 yılında Kayseri'nin Develi (Everek) ilçesinde doğmuştur. İlk tahsilini babası Oruza Camii imamı Hacı Cafer Efendi'den alır. On beş yaşında pirlerce bade içirildiği düşünülen[58] ve yine bu hadise akabinde Seyranî mahlasını alan (Çatak, 1992: 10) şâir, on dokuz yaşında evlenir. 1832 yılında önce Konya, sonra İstanbul, Halep, Bağdad şehirlerine gider. Buralarda bazı âlimlerden ilim tahsil eder. Bağdad'da Kâdirî tarikatına dâhil olur.[59] Bağdad'daki şeyhincen icazet alarak memleketi Everek'te bir dergah kurar.(Çatak, 1992:24) 1866 yılında Develi'de vefat eder.

Dinî ve tasavvufî konulara olan ilmi ve meyli şiirlerinde de kendisini aksettirir. Şiirlerinde Allah sevgisi, Allah'a yakarış, Hz. Peygamber sevgisi, Ehl-i Beyt sevgisi (Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin), Kerbelâ hadisesine duyulan üzüntü, evliyalara duyulan sevgi, kıssalar, mucizeler ve kerametler, tasavvuf felsefesi ve bazı dinî bilgiler Seyrânî'nin şiirlerinde yer alan dinî ve tasavvufî temalardır ve bütünün içinde geniş bir bölümü kaplarlar.

Seyrânî'nin şiirlerinde hiciv ve hikmetli söyleyiş de dikkat çeken temalardır. Doğruyu söylemekten çekinmeyen ve muhatabın toplumsal statüsünü önemsemeden hataları muhataba iletme karakterine sahip olan Seyrânî bu huyu nedeniyle özellikle İstanbul'da saray ve çevresindeki kişilerce sıkça tehdit ve tenkid edilmiştir. Hatta ölüm tehlikesi nedeniyle yakınlarınca İstanbul'dan kaçmış/kaçırılmıştır. (Kasır, 1984: 23-24)

---

[58] Rivayetler için baknz: Kasır, 1984: 15. Çatak, 1992: 9-10.

[59] Şiirlerinde Hacı Bektaş-ı Velî'ye olan sevgisi, Alevî- Bektaşî inancına dair bazı bilgilere yer vermesi, Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'e ve Kerbela hadisesine sıkça yer vermesi sebebiyle Bektaşî olduğunu söyleyenler vardır. (Kasır, 1984:39) Ancak Kasır, Seyrânî'nin şiirlerindeki Ehl-i Beyt sevgisinin yanlış anlaşıldığını Seyrânî'nin Bektaşî olmadığını söyler. (1984: 44)

Seyrânî'nin şiirlerinde dikkati çeken yönlerden biri de medrese tahsili alan diğer halk şâirlerinde (Âşık Ömer, Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Zihnî…) olduğu gibi Divan şiirinin düşünce yapısının ve şiir estetiğinin etkisi altında kalmasıdır. Halk şiirinin estetik ve şekil özellikleriyle şiir söylediği gibi Divan şiirinin estetik ve şekil özellikleriyle de şiirler yazmıştır.

Seyrânî'nin şiirlerinde yer alan önemli konulardan biri de aşktır. Âşıklık geleneğinin önemli malzemelerinden olan aşk temasını Seyrânî de sıkça ele almıştır. Seyrânî'nin şiirlerinde aşkın iki yönü bulunmaktadır. Biri beşerî, diğeri dinî yönü.

Beşerî aşkı ele alan şiirlerinde karşımıza somut bir karakter çıkmaktadır. Bazen isim vererek bazen de memleket, ırk adı vererek sevgilinin mahallî bir karakter olduğunu ve ona olan sevgisini dile getirdiğini görürüz. Bu şiirlerinde yöreye özgü kelimelere ve kültürel unsurlara da yer verir. Bu şiirlerde ayrılık, özlem, beğenme, sevgi, aşkın ve âşığın halleri, sevgilinin vasıfları gibi alt/ detay konulara değinilmektedir.[60]

Dinî aşkta ise yine iki ayrı aşkın olduğunu görürüz. En fazla değinilen ise Allah'a duyulan aşktır. Gerek münacaatlarda gerekse tasavvufî şiirlerde Allah'a duyulan sevginin derinliği ve kuvveti dikkati çeker. Bu şiirlerde şâir, Divan şiirinin düşünce yapısından sıkça faydalanır, tasavvufî hususlara ve felsefeye, vahdet-i vücut konusuna, tecelli hususlarına da yer vererek "asıl aşk"ın Cenab-ı Hakk'a duyulan aşk olduğuna nazarları celb eder.

"Câm-ı tecelliden teşneyim müle
Akranlığım vardır benim bülbüle
Bülbül meftun ise dikenli güle
Seyrânî âşıktır bir Allah'ına"
(Kasır, 1984:80)

Kendisinin dünyanın geçici zevklerinden, ilahî kudretten bîhâber yaşamdan ayrıldığını söyleyerek Allah'a duyduğu aşkla yönünü tamamen hakikate döndürdüğünü belirtir.

"Rabbine Seyrânî âşıktır özüm
Haksız çıkmaz dilden asla bir sözüm
Nevm-i cehaletten uyandı gözüm
Mest-i müdamlıktan gönlüm uyandı"
(Kasır, 1984: 105)

Din temelli bir diğer aşk ise Hz. Muhammed'e duyulan aşktır. Beşerî aşk ve ilahî aşka nazaran daha az örneği olan şiirlerde peygamber sevgisinin kuvvetini hissedebiliriz. Bu sevgiyi na`at türüyle anlatmanın yanı sıra hece vezniyle yazılmış şiirlerinde Divan şiirinin mazmunlarını ve düşünce şeklini, nazım şekillerini de kullanır.

Seyrânî'nin Hz. Peygamber'e duyduğu aşk karşı konulamayacak bir şekilde şâiri kendisine çeker. Aşk derdinin dermanı da yine Hz. Paygamber'dir.

"Divâneyim aşkınla değil elde iradem
Uslanmağa yol elde bir imkânım efendim

Her derde devâ olmağa var sende liyâkat
Aşkın bilirim derdime dermânım efendim"
(Kasır, 1984: 279)

Müseddes nazım şekliyle yazdığı bir şiirinde de şathiye benzeri kapalı bir anlamlandırma yoluyla Hz. Peygamber'e olan sevgisini dile getirir. Tüm kainatın Hz Peygamber'in güzelliği için yaratıldığını bilen şâir, aslında aşkın ete kemiğe bürünmüş hâlinin Hz Peygamber olduğunun da farkındadır. Yüzünü, cami ve namaz terimleriyle ilişkilendirerek ona duyulan sevginin kaynağına da şükür ve âşıklıktaki acizlik ve hayranlığı dile getirir. Hz. Peygamber'in yüzündeki nuru, Allah'ın Cemâl ismiyle beraber kullanarak bu nurun kendisine bezm-i elestte Cenâb-ı Hakk'ın cemaliyle yaşanan ilk hayranlık ve aşkı hatırlatır.

"Cemâlin câmi'ün-nûr kaşın mihrâb sandım ben
Sücûd ettim yüzüne bakmağa senden utandım ben
Fakat alnım delindi secdeden kalktım usandım ben

[60]Çalışmamızda amaç sevgiliye dair vasıfları vermek olduğu için şâirve şiirlerindeki diğer hususlarla ilgili teferruattan kaçınılmış, gerek makaleyle ilgili gerekse şâirle ilgili ön koşul bilgilerin oluşması adına öz bilgiler verilmiştir.

Sana sermaye-i iman ile küfrü kazandım ben
Şarâb-ı aşkın su zannedüp içtikçe kandım ben
Bana sen bir sulu şeftal, ver yandıkça yandım ben"
(Kasır, 1984: 283)

Seyrânî, hayalinde/rüyasında Hz. Peygamber'in cemalini gördüğünü de şiirinde belirtir.

"Âşık ola geldim sana efendim
Muhabbet nişânım kerem bu kerem
Ziyaret gösterir cemâlin bana
Hamd ola sultanım kerem bu kerem"
(Çatak, 1992: 171)

İlahî aşkın yanı sıra Seyrânî, şiirlerinde beşerî aşka da sıkça yer vermiştir. Bu durumlarda anlatılanlar mahallî unsurları da içinde barındırır. Kendi hayatından örnekleri, yaşam alanlarından edindiği güzellik teşbihlerini de kullanır. Beşerî aşkta sevgililer Divan şiirindeki hayalî ve müşterek sevgili tipinin aksine kusurları olan, yerel kültürün ve güzellik anlayışının temsilcisidir. Beşerî aşkı dile getirdiği şiirlerinde genellikle konuşma diline yakın bir dil kullanmış ve herkesçe rahat anlaşılabilecek bir anlatımda bulunmuştur.

SEVGİLİNİN GÜZELLİK VASIFLARI

3.1. Sevgilinin Güzelliği

Seyrânî; âşıklara sevilecek, birlikte olunacak kişiler hakkında tavsiyede bulunur: Sevgilinin güzel olmasına dikkat edilmeli, çirkinlerden uzak durmalı.

"Bulunca o derülmemeli
Bu meclise kurulmalı
Dilberlere sarılmalı
Çirkin ile yatmamalı"
(Çatak, 1992:248)

Sevgilinin güzelliği âşıkta bir yangına sebep olur. Bu aşkın ateşiyle âhlar eder.

"Medhine başladım bir kaşı yayın
Hüsnünün ziyası beni yandırır
Çok ihsânın gördüm cemâl-i ayın
Bûs edince rüyadan cânı kandırır"
(Çatak, 1992: 216)

Bu aşkın ateşiyle âhlar eder. Her şeyini sevgiliye kavuşma hatta bir an görme arzusuyla feda etmeye dahi razıdır.

"Bugün ben bir güzel gördüm
Hüsnün gören eder bir âh
Varımı uğrına verdim
Dahi ikrâmım az eyvâh"
(Çatak, 1992: 246)

Âşık için sevgili, güzellikte en üstün olandır. Seyrâni de bu üstünlüğü mümtaz, serfiraz, şah, padişah gibi sıfatlarla sunar.

"Maşâallah sana ey ***hûb-i mümtâz***[61]
Ne güzel yaratmış yaradan Allah
Güzeller içinde edüp ***serfirâz***
Melâhat mısrına kılmış ***pâdişâh***"
(Çatak, 1992: 136)

"***Hûblar şâhı*** bizden firâr eyledi
Kim dilâ hem bilmezdi ki bu durna
Yârelere tabib oldu eyledi
Şimdi gayet yüksek uçtu bu durna"
(Çatak, 1992: 120)

[61] *Hûb-i mümtâz*: Seçkin güzel; *serfirâz*: Benzerlerinden üstün olan, seçkin.

"Efendim ***bî-bedelsin*** sen
Güzellerden güzelsin sen
Aceb misl-i ezelsin sen
Hüsnünde dil-rubâlıkta"
(Çatak, 1992: 242)

Seyrânî'nin şiirlerinde sevgilinin güzelliği tasvir edilirken güzelliğinin Allah'tan geldiği belirtilir; sevgili güzellikte meleklere, perilere, gonca güle, emlik[62] kuzuya, tavus kuşuna benzetilir.

"***Hak cemâlinden alınmış***
Güzelliğin sermâyesi
Güzel sevmekten çalınmış
Aşkın muhabbet mâyesi"
(Kasır, 1984: 124)

"Ey güzeller ***serfirâzı***
Aşkınla çalarım sazı
Senin gibi ***emlik kuzu***
Görmedim ömrüm içinde

Ne hoşça bülbüldür dili
Akıttım didemden seli
Senin gibi ***gonca gülü***
Dermedim ömrüm içinde"
(Çatak, 1992: 243)

"Ne buldum ey ***peri*** böyle
Bu rütbe bî-vefâlıkta
Peşîmanlık mı var söyle
Bizimle âşinâlıkta" (Çatak, 242)

"Güzel senin hüsnün sebep
Olur gören eyler talep
Cennetten mi çıktın acep
Tavus gibi nakışın var"
(Kasır, 1984: 188)

"Verir bendesine şûru
Aklım aldı gözün nuru
Sandım cennetteki huru
Melek manzarı seyrettim"
(Çatak, 1984: 275)

Güzel sevme huyu karakterinde hiç değişmeyen ihtiyarlığında da devam eden Seyrânî, ihtiyarlığın bedende yarattığı bazı sorunlardan da şikayetçi olmaktan geri durmaz.

"İhtiyarız gücümüz kuvvetimiz yok güzelin
Severiz tazesini sarmağa layık değiliz"
(Kasır, 1984: 311)

3.1. Sevgilinin Bedenî Güzelliği

3.1.1. Yüz (Rû, cemâl, simâ, peyker)

3.1.1.1. Ay, Mah, Meh, Bedr

Seyrânî, sevdiğinin yüzünü parlaklığı ve beyazlığı nedeniyle aya benzetir. Sevgilinin yüzü ayın on dördü gibi, dolunay gibi göreni kendisine hayran bırakır.

"***Ay misali*** yârim oldu bütünüm
On dörde gelince sözüm kalmadı" (Kasır, 1984: 103)

Seyrânî, ilerlemiş yaşına rağmen sevgilinin ay misali yüzüne büyük bir hasret duyar ve onu tekrar görmeyi diler.

"Seyrânî der buldu yaş kemâlini

[62]***Emlik:*** 1. *isim* Emme döneminde olan çocuk; 2. Zamanından daha geç doğan kuzu veya oğlak (Kaynak: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b7c9846bc8bb8.14824406)

Bir daha görseydim ***mâh cemalini***" (Kasır, 1984:105)

"***Mâh rû***yundan nikâbını
Alan dilber bin yaşasın" (Çatak, 1992: 281)

Sevgilinin ay gibi yüzünü gören bir daha iflah olmaz. Onun değerini, kıymetini ancak Seyrânî anlar, eller bilemez.

"Gören iflâh olmaz ***hüsn-i bedrini***
Sandım bir lü`lü-i menşur sadrını[63]" (Çatak, 1992:172)

Sevgiliye ikazda bulunmaktan da geri durmaz. Güzelliğinin kibrine kapılmamasını diler. Seyrânî'nin aşkı ne kadar büyük olursa olsun sevgilinin dikkatini cezbetmemesinden şikâyetçidir şâir.

"Hüsne mağrur olma ey ***yüzü mâhım***
Niceler yokuştan inişten geçti
Kâr etmedi sana feryâd ü âhım
Tîr-i âhım Kuh-ı Keşiş'ten[64] geçti" (Kasır, 1984: 124)

3.1.1.2. Ahmer, Al

Yüzün rengi aldır. Bu da yanak rengidir. Bu renk aynı zamanda bir utanma rengidir. (Taş,2013:112) Yanaklardaki bu allık sevgiliye mahcup ve utangaç bir güzellik verir. (Akgöynük,212:137) Seyrânî sevgilinin al yüzünü seyretmeye doyamaz, methetmekten ayrı bir zevk alır.

"Âşık olan kurtulur mu firâktan
Seyr eyledim ***ahmer rûyun*** ıraktan" (Çatak, 1992: 172)

"Vasfedem dilberi ***rûy-i ahmeri***
Var mıdır müşteri ala güherden" [65](Çatak, 1992: 185)

"***Ahmer rûyın*** medhi dile gelince
Bu âşık meclise verdi bir cilâ" (Çatak, 1992: 118)

"Görsem seni her dem ***ruhları ahmer***
Sanırım eyledim hâ`-i elif cim" (Çatak, 1992:345)

"Oy kaşları kalem lebi yakut ne güzeldir
Bu ***ruhları al*** gerdânı beyaz ne güzeldir" (Çatak, 1992: 362)

"Ey sânem ***rûyun görenler nârateşbih ettiler***" (Çatak, 1992:322)

3.1.1.3. Güneş, Gün, Afitab

Yüzün parlaklığını en iyi ifade eden şey, güneştir. Ay bile bazen bu konuda yetersiz kalır. Sevgilinin yüzünü gören bir daha güneşe hiç bakmaz… (Erdoğan, 2013:197)

Sevgilinin yüzü şiirlerde yuvarlak şekli ve aydınlık, göz kamaştırıcı güzelliği nedeniyle güneşe benzetilir. İç yakıcı ve baş döndürücü güzelliğiyle âşıkların yüreklerini dağlamakta ustadır. Güneşsiz bir dünya düşünülemeyeceği gibi, sevgilinin olmadığı bir dünyanın da anlamı yoktur. Bazı şiirlerde sevgilinin yüzünün güzelliğinin ve yakıcılığının güneşten üstün görüldüğü de olur. Güneşin ışığını sevgilinin yüzünden aldığı bile söylenilir. Sevgilinin yüzü varken karanlıkların aydınlatılmasında güneşe ihtiyaç duyulmaz. Çünkü güneşin ışığı, sevgilinin yüzünden yansıyan nurun gölgesinde kalır (Doğramacı 2007: 77).[66]

"Kudret kalemini yâr yüze çalmış

---

[63]**Lü'lü-i menşur**: dağılmış inci, **sadr**: göğüs, sine.

[64]**Keşiş Dağı:** Uludağ'ın eski adıdır. Evliya Çelebi, Türklerin Uludağ'a "Keşiş Dağı" yakıştırmasını ünlü seyahatnamesinde şöyle açıklıyor: "Bu dağa Keşiş Dağı denilmesinin sebebi, Ayasofya'daki patrik ve rahiplerin, perhiz ile uçarak gelip bu dağda dinlenmeleridir." Evliya Çelebi bu kaydı düştüğüne göre, 17. yüzyılda bile, Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman halkı arasında keşişlerin kerametine ve özellikle de bu dağda cidden "hikmet" gösterdiklerine hala inanılıyordu. (Kaynak: http://www.dergibursa.com.tr/uludagdan-efsanevi-notlar/ET: 23/08/2018

[65]**Güher:**Cevher, mücevher, elmas, inci.

[66] Kaynak: AKGÖYNÜK, Maşuta (2012). 17. Yüzyıl Âşık Şiirinde Sevgili Motifi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (Dan: Hatice İçel). Niğde Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Niğde, s. 141.

Lü`lü şem çerâğı yâr yüze çalmış
Âfitâb gün gibi yâr yüze çalmış
Zühre, zühâl, merih yüz donanmalı" (Çatak, 1992: 453)

3.1.1.4. Gül, sünbül

Gül; beyaz, pembe ve kırmızı rengiyle, güzel kokusuyla, yuvarlak şekliyle sevgilinin yüzü için güzel bir benzetme unsurudur. (Erdoğan, 2013:195)

"Kul olsam yanında hûblar şahının
Arz ederim ***gül simâsın*** hâlâ" (Çatak, 1992:118)

"Bana meyl eyleyüp ***gül yüzlü*** yârim
Sinesin sineme saramamış mı" (Çatak, 1992:148)

"Küşâddır ***hûbların rûyında sünbül***
Sevdiğim ahmeri kar mı illerin"(Çatak, 1992: 187)

3.1.1.5. Peri, melek

Melek nurdan yaratılmış olan, yemeyen içmeyen uyumayan varlıklardır. Sevgili saflığı ve güzelliği nedeniyle meleğe benzetilir. (Çetin, 2009:209)

"Sandım cennetteki huru
Melek manzarı seyrettim" (Çatak, 1992: 275)

Periler, gözle görülmeyen varlıklardır. Bazı insanları güzellikleri ile kendilerine âşık ettikleri söylenir. Güzellikleri ve bir görünüp kaybolmaları gibi özellikleri yönünden sevgilinin benzetildiği varlıklardan biridir. (Çetin, 2009: 211)

Lutf eyle ey ***peri peyker***
İhrak aldım rûy-ı ahmer
Bî-dest gönderilmez dilber
Bâb'a gelince bir sâ`il[67] (Çatak, 1992: 268)

3.1.1.6. Mabed

Sevgilinin yüzünün güzelliği mabede, ibadet edilen yere benzetilir. Yüz mabed/cami/mescit olunca alın mihrap, kirpikler cemaat, kaşlar ve ayva tüyleri ayete teşbih edilir. Sevgilinin yüzünün benzetildiği en kutsal mabed Ka`be'dir. Namaz kılan kişinin namaz kılarken Ka`be'ye dönmesi gibi âşık da yüzünü her zaman sevgilinin yüzüne döner.

Seyrânî de sevgilinin yüzünü mabede benzetir. Herkesin aşk ibadeti için yüzünü ve gönlünü sevgiliye döndüğünü hatırlatır. Aşağıdaki dörtlükte sevgiliye sitemle seslenir:

"Benden sana izin ***ey yüzü mabed***
Var kimi istersen eyle muhabbet
Şimden sonra sen sağ ben de selâmet
Seyrânî bu alışverişten geçti" (Çatak, 1992:155)

3.1.1.7. Leylâ

"Bu ʿāşıḳ ʿaşḳıñdan olmışdır ḥayvå
Ġamzeñ ʿaḳlım aldı ey ***rūy-ı Leylā***" (Aydoğdu, 2011:347)

3.1.2. Yanak (Ruhsar, hadd, izar)

Yanakla ilgili olarak yapılan benzetmelerin çoğu renk, parlaklık ve tazelik üzerine kuruludur. (Erdoğan, 2013:217) Seyrânî'nin şiirlerinde sevgilinin yanağı kırmızı veya pembedir.

"***Yanakların olmuş kırmızı şeker***
O sırma saçları örmeli gelin" (Kasır, 1984: 167)

"Kucağına başım koysam yüzünü eylese teslîm
O ***pembe renkli ruhsârın*** elimle eylesem telsîm"[68] (Kasır, 1984: 259)

"Nazlı dilber isyanıma kalmaya
Yanağın benzettim kızıl elmaya" (Çatak, 1992: 142)

---

[67]**İhrak**: Yakma. **sa`il**:1. Soru soran kimse, 2. Dilenen kimse, dilenci.
[68]**Telsîm:** öpme.

3.1.3. Kaş (Ebrû)

Kaşlar için yapılan benzetmeler daha çok şekil benzerliği üzerine kuruludur. Eğik olması, yüzün üst kısmında bulunması, siyah renkte oluşu, gözler ve kirpikler ile iş birliği yapması bakımından ele alınır. (Erdoğan, 2013:15)

3.1.3.1. Kalem

Sevgilinin kaşları uzun ve düzgün olması yönüyle kaleme benzetilir.

"***Ey kaşları kalem*** lebi yâkut ne güzeldir
Bu rûhları al gerdânı beyâz ne güzeldir" (Çatak, 1992: 362)

"…***Kaşların benzettim aynı kaleme***
Anadan saçları sırmalı gelin" (Kasır, 1984: 167)

3.1.3.2. Yay

"Câmî avlusunda aklım çâk oldu
Gayet hayran oldum ***yay kaşlarına***…" (Çatak, 1992: 123)

"***Kaşların yay*** kirpiklerin ok ise
Benden başka sevdiceğin çok ise
Bir yoksula tenezzülün yok ise
Elden ödünç alıp veremez miyim" (Çatak, 1992: 174)

"Aldı aklım ***kaşın yayı***
Divâneden gedâ bayı…" (Kasır, 1984: 145)

"Nedendir ***ey kaşı yayım*** nedendir
Gecelerde benim uyumadığım" (Çatak, 1992: 177)

3.1.3.3. Ay

"Kurmunu benzettim semâda mâha
Bu dili düşürdüm ***ay kaşlarına***" (Çatak, 1992: 123)

3.1.3.4. Kemân

"Çeşm-i siyah ***kaşı kemân***
Tîr-i müjgân hâlim yamân…" (Çatak, 1992: 317)

"Dahletmeyin benim seyyâh olduğum
Bizi böyle ***ebrû kemân*** gezdirir" (Çatak, 1992: 213)

3.1.3.5. Mihrâb

"Âşıkların güzel boşa ağlama
Koymuşlar kaşların mihrâb yerine…" (Kasır, 1984: 93)

3.1.3.6. Renk (Siyah, kara)

"***Kaşı olsun siyah çatma***
Kirpiklerin zevkten atma…" (Kasır, 1984: 194)

3.1.3.7. Tuğra

"Ey ḳıymet-i gevher gezdirme serser
Rūyıñ pek münevver ḳaşları ṭuġra" (Aydoğdu, 2011:338)

3.1.4. Kirpik (Müjgân)

Sevgilinin sıra sıra dizilmiş olan kirpiğinin en önemli vasfı yaralayıcı olmasıdır. Bu sebeple daha çok ok, kılıç, hançer, mızrak, neşter, iğne, çivi, diken ve şiş gibi delici ve kesici âletlere benzetilir. (Erdoğan, 2013:81)

Seyrânî'nin şiirlerinde kirpik "ok" teşbihiyle karşımıza çıkar.

"Kaşların yay ***kirpiklerin ok*** ise
Benden başka sevdiceğin çok ise…" (Çatak, 1992: 174)

"Kaşı olsun siyah çatma
Kirpiklerin zevkten atma" (Kasır, 184: 194)

"Yarım gözle bakarken gözlerinde bir süzülmek var
Hele kirpiklerinde ok gibi bir dizilmek var" (Kasır, 1984:259)

"Çeşm-i siyâh ***kaşı kemân***
Tir-i müjgân hâlim yaman…" (Çatak, 1992: 317)

3.1.5. Göz (Çeşm)

"Gözler; kaş, kirpik ve bakışla birlikte bir bütün hâlinde güzeldir ve çoğu zaman bunlarla işbirliği içindedir. Bu sebeple her ne kadar tek başına yeterince yaralayıcı olsa da söz konusu bu unsurlar onun gücüne güç katar.

Sevgilinin gözleri hem sevgiyi ve merhameti hem de zâlimliği aynı anda bünyesinde barındırır. İriliği, siyahlığı, ürkekliği, nazı, işvesi, cilvesi, şuhluğu ve büyüleyici güzelliği ile âşığı kendine çeker; acımasızlığı, kan dökücülüğü, saldırganlığı ile de âşığı yaralar; onun aklını, gönlünü, sabrını ve kararını yağmalar. Böylece âşığı bir ruh hâlinden başka bir ruh hâline sürükleyip durur. Gözlerle ilgili olarak yapılan benzetmeler şekilden çok gözlerin bu vasıflarını ifade eden benzetmeler üzerine kurulur." (Erdoğan, 2013: 37)

3.1.5.1. Renk (Elâ, kara)

"Süzer ***elâ gözün*** süzer
Şirin rüşdü bağrın ezer…"(Kasır, 1984: 106)

"Dağlarda nergis sanırdım
Elâ gözlü mestim seni" (Kasır, 1984:122)

"***Elâ gözlüm*** niçin benden kaçarsın
Eller kadar seni sevemez miyim" (Çatak, 1992: 174)

"Mâh rûylarında cilâdır
Dîdeler ne hoş elâdır" (Çatak, 1992: 273)

"***Çeşm-i siyah*** kaşı keman…" (Çatak, 1992: 317)

"***Kara gözlerini*** sevdiğim dilber
Bu dertli sineme dermân getirdi" (Çatak, 1992:142)

"Aşkın arısına düşürme telâş
İster isen benden bal ***kara gözlüm***
Muhabbet dilersen semtimde dolaş
Dilemezsen gamda kal kara gözlüm" (Çatak, 1992: 157)

3.1.5.2. Sürmeli

"Kudretten ***sürmeli gözler***
Değirmi olmalı yüzler…" (Kasır, 1984: 194)

"Edâlı nazlım ***sürmeli gözlüm***
Hey şeker sözlü işde ben geldim" (Çatak, 1992:269)

3.1.5.3. Âfet

"Benden sana izin ***ey gözü âfet***
Var kimi istersen eyle muhabbet…" (Kasır, 1984: 125)

"Bana naz eyledi ***çeşm-i âfetim***
Bu aşkın elinden yoktur rahatım" (Çatak, 1992: 153)

3.1.5.4. Bî-vefâ/Vefâsız

"…***Gözlerin bî-vefâ*** çeşm-i elâya
Ne baktı ne bakar ne baksa gerek" (Çatak, 1992:159)

3.1.5.5. Ahû/ Ceylan

"Çeleb-i sâbıktır ezel ezele
Gözler ***âhû olmuş dönmüş gazele***"(Çatak, 1992: 161)

"Nesini söyleyim ***gözleri âhû***
Bana cevr eyleyen hiç güler mi yâ" (Aydoğdu, 2011:347)

3.1.5.6. Mestân/mestâne

"***Gözleri mestânım*** Tanrı selâmın
Keser gider misin kıyamete dek" (Çatak, 1992:158)

3.1.5.7. Bakış

"Ey sevdiğim artık yeter
Bana ***yosma bakışın*** var" (Kasır, 1984: 188)

"Beni ben de eyledi ***bakışı şahan***
Bulunmaz menendi bir hokka dehân" (Çatak, 1992:187)

3.1.6. Dudak (Leb, dehan)

Daha çok kırmızı rengi ve tatlılığı ile ele alınan dudak, âşık için hayat verici özelliktedir. Bu sebeple âşığın bütün dertlerine derman olan âb-ı hayat ya da Hızır olarak ele alınır. Bu durumda saçlar da zulûmat ülkesi olur. Âşığı diriltici özelliğe sahip olması ve küçük olduğu hâlde konuşması sebebiyle Hz İsa'ya benzetilir. (Erdoğan, 2013:331)

Seyrânî'nin şiirlerinde sevgilinin dudağı şarap, yakut, kiraz, la`l gibi kırmızı renkli ve mest edici, bal gibi tatlı, zemzem gibi kutsal, hokka gibi küçük ve yuvarlak

3.1.6.1. Ahmer/kırmızı

"Çeşmi hâli **lebi ahmer**
Budur hep hublara server" (Çatak, 1992:280)

"Gördüm ***ahmer lebin*** bilmezim noldum
Canımı yoluna veresim geldi" (Çatak, 1992:144)

3.1.6.2. Şarâb

"…Kendisi sâkî ***lebi hâlis şarâb-ı lâ`l-i gûn***
Nice olmasın gönül mestânesi bir kimsenin" (Çatak, 1992: 371)

"Hayran oldum ***lebinde şarabına***
Sebep oldum âşıkın harabına" (Çatak, 1992:170)

3.1.6.3. Yakut

"Ey kaşları kalem ***lebi yâkut*** ne güzeldir" (Çatak, 1992: 362)
"Yâkut leblerine asel saçılmış" (Çatak, 1992: 205)

3.1.6.4. Kiraz

"Dudağının rengi sultanî kiraz
Hiçbir gül benzemez kendi gülüne" (Kasır, 1984:92)

Bazılar ***leblerin rengin al kiraz***
Bazılar *yâkut-ı ahmer* dediler" (Kasır, 1984: 191)

3.1.6.5. La`l

"Dilerim Hüdâdan rûyları hândân
İsterim bir ***lâ`l-i lebleri kiraz***" (Çatak, 1992:235)

3.1.6.6. Hokka

"***Hokka dehan*** ki dür dişin" (Çatak, 1992:254)

3.1.6.7. Zemzem

"Benzer buhağı onun billura
Zemzem lebleri şerâb tahûra
Gözükme bârî dide pür-nûra (Çatak, 1992:320)

3.1.6.8. Bal, asel

"Birisinin dersen ***lebinde balı***" (Çatak, 1992:154)

"Yâkut leblerine asel saçılmış" (Çatak, 1992: 205)

3.1.6.9. Şeker, Şeker kamışı

"Lebleri kandini ağzına vermiş
Benim bûs etmeğe kıyamadığım" (Çatak, 1992:177)

3.1.7. Ağız (dehân)

Sevgilinin ağzı hem Divan şiirinde hem halk şiirinde ağzı küçüklüğü, rengi, tatlılığı, hayat verici oluşu ve konuşması bakımından ele alınır. Ağzın en belirgin vasfı ise yokluk derecesinde küçük olmasıdır. (Erdoğan, 2013:304)

Seyrânî'nin şiirlerinde sevgilinin ağzı "hokka"ya ve "gonca"ya benzemesi, "sözünün tatlılığı " ve "dilinin bülbül, tûtî gibi oluşu" yönünden ele alınır.

3.1.7.1. Hokka

"Beni bend eyledi bakışı şahân
Bulunmaz menendi ***bir hokka dehân***" (Çatak, 1992:187)

3.1.7.2. Gonca

"Ne hoştur o ***gonca femce***
Olmaz ol dem üstü demce" (Çatak, 1992:274)

3.1.7.3. Tatlı dil

"Yüz yüze ras geldim günlerden bir gün
Cennetten etmiş bir dünyaya sürgün
Kötüye düşmüş de gönülü kırgın
Hayran oldum ***tatlı güzel diline***" (Kasır, 1984: 92)

"Söylerken akıtır dilinden şeker
Leb'in balı âl'i zülâl mislidir" (Kasır, 1984:204)

3.1.7.4. Bülbül

"Beni mecnun ettin hey ***dili bülbül***
Ben sana şeftali sen bana bir gül" (Kasır, 1984:167)

"Cık cık olursun dil-âvâz içre
Dilin bülbül olmuş bahar yaz içre" (Çatak, 1992: 161)

3.1.7.5. Tûtî (Papağan)

"Ya bir bülbül ya bir ***tûtî*** kumrudur
Bir acayip öter hûb nefeslidir" (Kasır, 1984: 204)

3.1.8. Diş

Sevgilinin dişleri beyazlığı, küçüklüğü, düzgünlüğü, bir sıra hâlinde bulunması ve parlaklığı yönünden ele alınır. Bulunduğu konum itibariyle daha çok ağızla ve duakla birlikte benzetmelere konu edilir. (Erdoğan, 2013: 320)

Seyrânî'nin şiirlerinde ise dişler yılana, sedefe, inciye teşbih edilir. Sedefe ve inciye teşbih edilmesi tane tane olması ve beyazlığı; yılana teşbih edilmesi ise dili ile beraber ele alınarak sevgilinin âşığı üzecek sözler kullanması nedeniyledir.

3.1.8.1. Yılan

"***Yılan dişlerinin zehrin sürse de***
Çözülmez leyleğin dizinin bağı" (Kasır, 1984: 105)

3.1.8.2. Sedef

"Diş değil yani ***sedef*** humdâne ***dane danedir***" (Çatak, 1992: 350)

3.1.8.3. İnci

"***Ak ufak inci dişleri***
Keyf getirir bakışları" (Kasır, 1984: 194)

3.1.9. Ten

"Vücut, rengi ve parlaklığı nedeniyle çeşitli tasavvurlara konu olmuştur. Sevgilinin vücudu parlak ve bir gül kadar narindir. Güzelliğiyle âşıkların akıllarını başlarından alır." (Akgöynük,2012:206)

Seyrânî şiirlerinde sevgilinin teni beyazlığı yönüyle ele alır.

"Canlı kulda böyle ***beyaz ten*** olmaz
Bu ne kırcı bu ne bora bu ne kar" (Çatak, 1992:195)

"Beli ince ***beyaz teni***
Sîmîn olsun o ma`deni" (Kasır, 1984: 194)

3.1.10. Boy (Kadd, kamet)

"Sevgilinin boyu üzerinde çok durulan ve önem verilen güzellik unsurlarındandır. Boy uzun, ince ve biçimli şekliyle pek çok tasavvura konu edilmiştir. Sevgiliye verilen değer sebebiyle boyla ilgili abartılı benzetmeler yapılmıştır." (Akgöynük,2012:196)

"Divan şiirinde sevgilinin boyu daima uzunluğu ve düzgünlüğü ifade eden bazı somut ve soyut unsurlarla birlikte ele alınır. Bunların başında hiç kuşkusuz ki serv, sanavber, şimşad, narven, ar`ar, çınar ile tuba ve sidre gibi ilahî bazı ağaçlar yer alır. Sevgilinin boyu bazen bu ağaçlara benzetilir, çoğu zaman da onlardan üstün tutulur." (Erdoğan,2013:411)

Seyrânî'nin şiirlerinde sevgilinin boyu serviye, tûbâ, ar`ar ağacına teşbih edilir. Sevgilinin uzun boyuna dikkat çeker.

3.1.10.1. Servi

"Bakan gözler hep bulana
Boyu servi-veş dal ister" (Kasır, 1984:193)

"Bir ***serv-i sehey***
Güldür yâreni" (Çatak, 1984:323)

"Ey ***serv-i hırâman kametli bâlâ***
Arsa-i meydânda yürüme tık tık
Etme alık alık" (Çatak, 1992:161)

"Hayli dem görmezem ***servi dalimi***
Çün helâk eyledi rakîb zâlimi (Çatak, 1992:228)

3.1.10.2. Tûbâ

"Beni mest eyledi bir **kaddi tûbâ**
Hiç durmaz hüsnüne bakarım dedim" (Çatak, 1992:172)

3.1.10.3. Misk Cerânı

"Kametine nazar kıldım
Misk cerânı onun boyu" (Çatak, 1992: 261)

3.1.10.4. Ar`ar

Ḳāmetiñ bir ʿarʿar bil beni ṭuġra
Ey ṣaçı Leylā
(Aydoğdu, 2011:338)

3.1.11. Bel

"Güzellik unsuru olarak bel, inceliği ve zarifliğiyle şiirlere konu olmuştur. Vücudun orta kısmında yer aldığı için çeşitli kelime oyunlarına ve tasavvurlara sebep olmuştur." (Akgöynük,2012:194)

"***Arayıp bulmalı bir ince belli***
Sözüm nasihattir tutana belli" (Kasır, 1984:127)

3.1.12. Göğüs (Sine)

"Göğüs, daha çok üzerinde yer aldığı sine ile birlikte ele alınır ve çeşitli hayallere konu edilir." (Erdoğan, 2013:405) "Göğüs parlaklığı, rengi ve güzelliğiyle çeşitli tasavvurların ve teşbihlerin oluşmasını sağlamıştır. Göğsün şiirlerde kalp yerine kullanıldığı da görülür." (Akgöynük,2012:179)

Seyrânî'nin şiirlerinde sevgilinin göğsü beyazlığı ve teninin yumuşaklığı yönüyle ele alınır. Güle, kara, mermere, billura benzetilir

3.1.12.1. Gül

"Bazı gelir geçer bazı kaçar yâr
Bazı ***gül göğsünü*** açar bazı yâr" (Çatak, 1992:121)

3.1.12.2. Kar

"Ol muteber ***sinen kühsârda kar mı***
Yek nazarda etti bendeni mecnun" (Çatak, 1992:193)

3.1.12.3. Billûr

"Niyaz ettim yâra her an
Billurdan sinesi nurdan" (Çatak, 1992: 241)

3.1.12.4. Mermer

"Ḫizāba uġra
Hey ***sìnesi mermer*** sevmeli serser" (Aydoğdu, 2011:338)

3.1.13. Gerdan

"Gerdan genellikle sevgilinin diğer güzellik unsurları ile beraber şiirlere konu edilmiştir. Bunun dışında da şekli ve güzelliği ile âşığın dikkatini çeken bir unsur olarak karşımıza çıkarılmıştır." (Akgöynük, 2012:176)

Seyrânî'nin şiirlerine göre sevgilinin gerdanı benli olmalı, bir karış olmalı, beyaz veya sîm renkli olmalı.

3.1.13.1. Benli

"*Ak gerdanda üç çift bir tek*
Olmalı benleri seyrek" (Kasır, 1984:194)

"Güzel sever isen ***gerdanı benli***
Her güzelin kahrı çekilmez imiş" (Kasır, 1984:194)

3.1.13.2. Sîmî

"Nazar kılmak için ol ***sîm gerdana***
Alışmak mı yeğdir alışmamak mı" (Çatak, 1992:147)

3.1.13.3. Beyaz (Kâfur)

"Ak topuğa ***beyaz gerdan***
Yakışmaz mı yakışır ya" (Çatak, 1992:241)

"Dağı tavşandır o dilber
Âşıka sayd olmaz ürker
Gerdânı kâfurabenzer"(Çatak, 1992:314)

3.1.13.4. Şekli

"***Gerdanı olmalı bir karış***
Küser ise yalvar barış" (Kasır, 1984:194)

3.1.13.5. Kokusu

"Bir nazar kıl ser-zişânâ
Gerdânı amber-ferşâna" (Çatak, 1992:314)

3.1.14. Saç (Zülf, mû, gisû)

"Divân şiirinde en çok kullanılan güzellik unsuru sayılabilir. Mû, gîsû, zülf gibi adlar altında ve birçok yönden ele alınan saç, sayısız teşbîh ve mecâzlara konu olmuştur. Şekli, kokusu, rengi vs. yönlerden birçok beyte anlam verir. Öncelikle saç, perişân, düzensiz, dağınık, uzun vs. durumlarıyla âşıkm aklını başından alır, esir eder, perişan eder. Ondaki koku bazan kendinde mevcuttur, bazan da

dışarıdan gelir. Misk ve anber bile sevgilinin saçı kadar güzel kokamaz. Bu kokuyu rüzgâr alıp âşıka götürür. Saçın rengi daima siyahtır. Asla başka bir renkte olamaz." (Pala, 2007:397)

"Yüzün çevresinde sanki gül bahçesinde halkalanmış yılan gibi görünen saça ***zülf*** denir. Bunun için güzellerin niteliği olmuştur. Öte yandan kulak arkasından uzanarak güzellerin boyunlarına dolaşan saça ***gisû*** denir. Öbür taraftan omuza dökülen saçın yüzü kapamaması için enseden bağlanan şekline ***turre*** denir. Ayrıca zincir gibi toprağa düşerek güzelin ayaklarına kadar uzanan o uzun saça zülf denir. Zülf nazlı güzellere özgüdür. Saç genel olarak mûy diye adlandırılır." (Şerafeddin Râmî,2005: 13-19)[69]

Seyrânî'nin şiirlerinde sevgilinin saçının rengi siyah olarak belirtilir. Sevgilinin saçları her zaman dağınıktır. Sevgilinin saçı Seyrânî'yi köle etmeye yeter.

3.1.14.1. Sümbül

"Yanağı gül ***saçı sümbül***
Âşıklara etme gönül" (Çatak, 1992:319)

"Nahl-i güldür kadd-i mestâne köçek
Perçemi sümbül ruhu ziba köçek" (Çatak, 1992:322)

3.1.14.2. Saçın rengi

"Top top olmuş ***siyah zülf***ün mor gibi
Sofra tabiatlı ziyânkâr gibi" (Kasır, 1984:234)

"Bir ***saçı leylâ***nın mecnunu iken
Mevlâ'nın aşkına yandın mı gönül" (Çatak, 1992:269)

3.1.14.3. Dağınık

"***Perişân zülfünden*** şikâyetim var
Görünce aklımı baştan dağıdır" (Çatak, 1992:207)

"Süzüp gözlerini kaşların çatar
Perişan kakülü ruhsara atar" (Kasır, 1984:149)

"Aşk u sevda yeli bana dokunmuş
Etmiş ***zülfün gibi tarumar*** beni" (Kasır, 1984:121)

3.1.14.4. Köle Edici

"Ey sânem rûyun görenler nâra teşbih ettiler
Zülfüne bende olanlar dâra teşbih ettiler" (Çatak, 1992:374)

"Bu sevdiğim didesinden ayırmaz
Zülfüne eylemiş bende birisi" (Çatak, 1992:153)

"Vücudumu üryan eyleyüp giden
Bend etti zülfüne eyledi nâlâ" (Çatak, 1992:118)

3.2. Sevgilinin Memleketi

Seyrânî'nin şiirlerinde sevgilinin memleketi de zikredilir. Şiirlerde zikredilenlere göre sevilen kadın ***Erkiletli*** ya da ***Everekli***dir.

"***Everek*** *şehrinde gördüm bir güzel*
O da düşmüş bir kötünün eline" (Kasır, 1984:92)

"Seher yeli sen Mevlâ'yı seversen
Sılada *bir yârim var* seher yeli" (Kasır, 1984:115)

"Ben dedim Kayseriliyim dedim seni cana gibi
Ol dedi ***Erkiletliyim*** *gül-i ra`nâ gibi*" (Çatak, 1992:375)

Ayrıca bir şiirinde Seyrânî ***Ermeni*** bir güzeli sevdiğini söyler:

[69] Kaynak: Erdoğan, Mehtap(2007). age. s. 94-95.

"***Ermeni** içinde bir mahbûb gördüm*
Sorunca ismini kızar dediler" (Çatak, 1984:205)
Bir şiirinde de gurbette bir güzeli sevdiğini söyler Seyrânî:
"***Diyâr-ı gurbette** bir dilber gördüm*
Divâne gönlümü eğler görünür" (Çatak, 1992:208)

3.3. **Sevgilinin Kişilik Özellikleri**

"Sevgilinin özellikleri içinde acı ve ızdırap verici oluşu başta gelir. Cevr oku atar, cana kasdeder, zulüm ve eziyette aşırı sınırları zorlar. Kimse ona hesap soramaz. Hatta bunlar günah bile olsa melekler ona günah yazmaz. Gönlü taştır, âşıka yâr olmaz, ele geçmez, vuslatı yoktur, söz verir ama sözünde durmaz, ağlayıp inlemek ona tesîr etmez, merhametsizdir. Âşıkın ağlaması ona zevk verir. Âşık ne kadar çok ağlarsa o kadar makbûl olur. Sebebsiz yere cevr ü cefâ eder. Zulmettiği kişiler zavallı, günahsız âşıklardır. Âşıkm âh u feryadını duymazdan gelir. Bütün bu haller sevgilinin kendine has sıfatları olup yadırganmaz, ayıplanmaz. Çünkü o, gönül mülkünün sultanıdır. Sevgilinin eziyetten vaz geçmesi âşıktan yüz çevirmesi gibi telakki edilir. Gerçek âşık sevgiliden şikâyetçi olmaz. Kısacası o, dert ve belâ, cevr ü cefânın yegâne temsilcisidir.

Sevgili dönek ve yalancı olabilir. Âşıkın rakiplerine iltifat gösterebilir. Fitneler koparıp ortalığı birbirine katar. Aşk oyunlarıyla gönül alır veya kıskandırır. Fettân ve âşüftedir, hafif meşreptir. Bazan şefkatli ve merhametli de olabilir. Ancak nâzı hiç eksik değildir. Gmâ sahibidir, gözü doygundur. Çok nazik ve nazenindir, en ufak bir şeyden incinir." (Pala, 2007:415-416)

3.2.1. Zâlim

Seyrânî'nin şiirlerinde sevgili; âşığa hiç merhamet etmeyen, zulmetmeyi seven bir zâlim olarak tasvir edilir.

"Şimdi eller ile alup satmakta
Gülüp oynamakta yatıp kalkmakta
Benim ciğerime ateş atmakta
Alış tutuş mahşere dek yan deyu

Aşk u sevda ile mecnun gezerken
Ben bir güzel sevdim Müslüman deyu
Muhabbetin deryasında yüzerken
Şimdi bir su vermez al iç kan deyu" (Kasır, 1984:235)

"Acep güzel sana neyledim bilmem
Sensin bu dertlere saldıran beni
Gözüm yaslı kaldı ağlarım gülmem
Yok elimden tutup kaldıran beni" (Kasır, 1984: 120)

"Ṭoġdun bu cihāna *çoḳ girdin ḳana*" (Aydoğdu, 2011:338)

3.2.2. Cilveli (Nazlı, İşveli, Edâlı)

"Şiirlerde sevgilinin her hareketi naz iledir. Naz, cilve ve şımarıklık sevgilinin karakterinin en belirgin özelliklerindendir. Sevgili âşığına sürekli naz eder. Âşığına karşı sanki gönlü boş değil gibi davranır. Ama aslında bunlar sevgilinin yapmış olduğu şımarıklıklardan başka bir şey değildir. Sevgili, âşığa bakışları ve sözleriyle cilveler yapmaktadır. Âşık bu naza kapılmaya zaten hazırdır. Sevgiliden gelen küçücük bir ümit ışığı bile âşık için çok önemlidir. O bakışlardaki alaycı tavrı göremez. Aslında sevgilinin maksadı âşıkla biraz alay edip eğlenmektir." (Akgöynük, 2012:220)

"Eğer birin sevse cilvesi çoktur
İkisini sevse b… üstü b…tur" (Kasır, 1984:127)

"*Sahte bir cilveyle gülme yüzüme*
Candan muhabbetin var değil bana
Gelip görünsen de kâhi gözüme
Derin aşkla gönlün yâr değil bana" (Kasır, 1984: 79)

"*Karşıma geçmiş de gözünü süzer*
Sanki Seyrânî'nin bağrını ezer" (Kasır, 1984: 92)

"Ezel ikrar verdi n'oldu sözüne
Kul olayım şifa bele nazına" (Kasır, 1984: 115)

"Destinde gül gül-i bâde *Yok böyle bir şirin edâ*
Nice medh etmiyem seni Mislin bulunmaz dünyada (Çatak, 1992:289)

"Arzum kaldı elmas kızda
Şad olmayım bendin çözde
Naz ederek karşımızda
Gülen dilber bin yaşasın" (Çatak, 1992:281)

3.2.3. Vefâsız (Hercaî)

Seyrânî güzellerde bulunması gereken en güzel huyun âşığa vefâ olduğunu belirtir lakin sevgililerin vefasızlığından şikâyet eder.

"*Güzellere vefâ* âşıklara zâr
Kâmillere sohbet *ne güzel uymuş*" (Kasır, 1984:227)

"Seyrânî vefâsız yâri niderim" (Çatak, 1992:118)

"Her gece düşümde bir *hercâînin*
Âteş-i aşkından duramıyorum" (Kasır, 1984: 157)
"Ey Allah'tan korkmaz *hercâî dilber*
Yeter saldın kıra bayıra beni" (Kasır, 1984:117)

"Seni bî-mürüvvet *seni bî-vefâ*
Kim kime etmiştir ettiğin cefâ" (Kasır, 1984:124)

3.2.4. Ürkek

"Dağı tavşandır o dilber
Âşıka sayd olmaz ürker" (Çatak, 1992:314)

"*Kuş gibi kalbinden inleyen güzel*
Şimdi koymaz oldu ahbâb yerine" (Kasır, 1984: 94)

3.2.5. Hilebâz

"*Bir yâr bana dolap kurdu*
Hicâbımdan dilim durdu
Fincan gibi yere vurdu
Gönlüm iki şâk eyledi" (Kasır, 1984:111)

3.2.6. Asabi

"*Celâllendi dilber* dedi: Bu ay ne
Recep midir Şaban mıdır bu ay ne" (Kasır, 1984:183)

"*Çatma kaşlarını* gel eyle rahat
Zülfünü gerdana düşme sevdiğim" (Kasır, 1984:148)

3.2.7. Güzel ve İyi Huylu

"Âşık Seyrânî'den sorsunlar seni
Soyu insan huyu melek sevdiğim" (Kasır, 1984:148)

"Olur olmaz yerde adı denilmez
Kendi insan amma melek mislidir" (Kasır, 1984:204)

3.2.8. Gururlu

"Yakın gel sevdiğim gitme tuzağa
Tavus kuşu gibi elvan tuzağa
Mağrur olup düşme sen bu tuzağa
Bu dert senin kisb ü kârın çekindi" (Kasır, 1984:114)

3.2.9. Nazik

"*İbrişimden nazik sandığım güzel*
Meğer pulat gibi bükülmez imiş" (Kasır, 1984:224)

3.2.10. Tabip (Yardımcı, derman…)

"*Merhemlerin telef etme tabibim*
Yaralarım kabul etmez em benim
Tecelliden böyle imiş nasibim
İşim gücüm oldu derd ü gam benim" (Kasır, 1984:150)

"*Merhem eyle Seyrânî'nin derdine*
Envâ`ı ilaçlar Lokman sevdiğim" (Kasır, 1984: 149)

3.2.11. Âşığa kayıtsız

"Teninde mûylerinin sayısınca âşıkı vardır
Beni didârına lâyık bir âşıktan hesâb etmez" (Kasır, 1984:310)

4. Sonuç

Seyrânî'nin şiirlerinde (yukarıda da belirtildiği üzere) aşk, tasavvufî ve beşerî boyutuyla karşımıza çıkmaktadır.

Tasavvufî aşk ele alınırken dinî-tasavvufî edebiyatta yaygın olan ütopik bir aşk tasavvuru ve Divan şiirinin mazmun ve incelikleri Seyrânî'nin şiirlerinde de tesirini gösterir. Seyrânî'nin mutasavvıf kimliğini ziyadesiyle hissettiğimiz bu şiirlerde iki sevgili karşımıza çıkmaktadır. İlk ve en önemli mahbubu Cenâb-ı Hak karşısında âciz ve hayran bir âşık ve ona kavuşma arzusuyla yaşayan bir derviş gibidir. Bir diğeri ise Hz. Muhammed'dir. Hz. Muhammed'e karşı sevgisini Divan şiirinin "gül" mazmunu ve "Âlemlerin yaratılma sebebi" olması[70] ile aktarır.

Seyrânî'nin beşerî aşkı anlatırken çizdiği sevgili profili halk şiirinin genel çizgisine uymaktadır. Bu şiirlerde ütopik bir sevgili yerine mahallî bir sevgili karşımıza çıkar. Bu sevgili gelip geçtiği yerlerde gördüğü, beğendiği veya sevdiği bir karakterdir. Birçok şiirinde hayalindeki sevgilinin genel vasıflarını sıralayan şâirin sevdiği kadınlarda da bu özelliklerin bulunduğunu yine şiirlerinden öğreniyoruz. Bu kadınlardaki ortak özellikler, hem Divan şiirinde hem de halk şiirinde çizilen sevgili profiliyle örtüşmektedir. Bu özellikler aynı zamanda şâirin aradığı ya da karşılaştığında hassaslaştığı özelliklerdir.

Genellikle dinî-tasavvufî şiirleriyle öne çıkan şâirin aşk şiirlerinde ise; dünyanın güzelliklerine karşı sırtını tam olarak dönmemiş, yeri geldiğinde yaşının ilerlemişliğine rağmen güzele ve güzelliğe karşı ilgisini dinç tutan ama kendi hâlinin de daima farkında olan ve buna göre davranmayı bilen bir şahsiyet karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

1. AKGÖYNÜK, Maşuta (2012). 17. Yüzyıl Âşık Şiirinde Sevgili Motifi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (Dan: Hatice İçel). Niğde Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Niğde.
2. AYDOĞDU, Betül (2011). Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri (İnceleme-Metin). Basılmamış Doktora Tezi. (Dan: İsmail Görkem). Erciyes Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Kayseri.
3. BİLGE, Özlem (2015). Esrâr Dede Divanı'nda Âşık ve Sevgiliye Ait Unsurlar. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (Dan: A. İrfan Aypay). Afton Kocatepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Afyonkarahisar.
4. ÇATAK, Ali (1992). Büyün Yönleriyle Seyrânî. Bayrak Basımevi. Kayseri.
5. ÇETİN, Vahap (2009). Türk Saz Şiirinde Âşık- Sevgili- Rakip. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (Dan: Mehmet Özçelik). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Isparta.
6. ERDOĞAN, Mehtap (2013). Divan Şiirinde Sevgili. Kitabevi Yayınları. İstanbul.
7. GÖNEL, Hüseyin (2010). "*Divan Şiirinde Sevgiliye Dair*". Turkish Studies. Volume 5/3.

[70] Bknz: https://www.mumsema.org/misafir-sorulari/147861-ey-habibim-sen-olmasaydin-kainati-yaratmazdim-ifadesi-ayeti-kerime-midir-hadisi-serif-midir.html (ET: 29/008/2018)

8. KANDEMİR, Fatma (2008). Bâki ve Nedîm'in Gazellerinde Sevgilideki Güzellik Unsurları. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (Dan: Ayşe Mine Yeşiloğlu). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Edirne.
9. KASIR, Hasan Ali (1984). Seyranî. Acar Matbaacılık. İstanbul.
10. KERKSU, Baysal (1992). Nizâmî Divanı'nda Sevgilide Güzellik Unsurları. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (Dan: Muhammed Nur Doğan). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı A.B.D. İstanbul.
11. KURNAZ, Cemal (2011). Halk Şiiri ve Divan Şiirinin Müşterekleri. Kurgan Edebiyat. Ankara.
12. PALA, İskender (2007). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Kapı Yayınları. İstanbul.
13. TAŞ, Ayşe Işıl (2013). Şeyh Gâlib Divanı'nda Sevgilide Güzellik Unsurları. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (Dan: Ayşegül Mine Yıldırım). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Edirne.
14. UNDU, Sevda (2007). Fehîm-i Kadîm Divanı'nda Sevgili ve Sevgilinin Güzellik Unsurları. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (Dan: A. İrfan Mehmet Sarı). Afton Kocatepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Afyonkarahisar.
15. ZAVOTÇU, Gencay (2006).Divan Edebiyatı Kişiler ve Kişilikler Sözlüğü. Aydın Kitabevi. Ankara.
16. http://www.dergibursa.com.tr/uludagdan-efsanevi-notlar/ (ET: 23/08/2018)
17. http://lugatim.com/
18. https://www.mumsema.org/misafir-sorulari/147861-ey-habibim-sen-olmasaydin-kainati-yaratmazdim-ifadesi-ayeti-kerime-midir-hadisi-serif-midir.html (ET: 29/008/2018)